

F O R O R D.

I en stille stund er det nok mange som med meg har undret seg over hvorledes den djevelske kraft - intoleransen - har kunnet herje blant menneskene og skapt konflikter, som har brakt de slettesle instinkter så sterkt i forgrunnen under og etter krigen. Kjærlighetens evangelium som på vår livsvei skulle være rettesnoren for våre handlinger synes helt å være glemt.

Gjennom alle tider har menneskenes intoleranse vært drivfjæren til all verdens ondskap og har satt menneskene opp mot hinannen når det gjaldt spørsmål om religion, samfunnsorden og politikk. Menneskene er blitt blendet av sin egen envishet og egoisme. Far har stått mot sønn, den ene samfunnsklasse mot den annen og nasjon mot nasjon, for i blindhet å tviholde på sin rett. Hat har avlet hat og så har ofte den minste konflikt blitt blåst opp til dimensjoner som har brakt hele den siviliserte rase til henimot et sammenbrudd.

Det er vanskelig å forstå at det i en verden av overflod som vi vitterlig hadde arbeidet oss fram til før siste krig, ikke har vært mulig å skape en ordening hvorved alle mennesker innen de forskjellige samfunnslag og alle nasjoner - kunne ha funnet en utvei til en rettferdig fordeling av de materielle goder, uten å forsøke å framtvinge en bedre ordening for seg og sine gjennom tvang og krig.

Det viser hvor lite - selv etter snart 2000 års forløp - Kristi evangelium har fått rotfeste og hvor sterkt den djevelske intoleranse ennå hersker over menneskeskjebnene.

Det har lenge stått for meg at det er den kapitalistiske samfunnsordning vi har levet under, og hvis eneste mål har vært penger, gull, som har stått hindrende iveien for å muliggjøre et GUDSRIKE her på jorden - ikke i tro alene - men sterkere i gjerningene.

Vi lever idag i en gjæringens tid, som sikkert kommer til å endre gamle teser om gulletts allmakt og enkelte menneskers og nasjoners rett til å herske og utnytte andre, men det er sårt å tenke at en slik ny kurs kun har vært mulig ved en ødeleggende krig, som i sitt kjølspor har brakt så megen ondskap med seg.

Intoleransens gift har satt seg fast i menneskesinnene og mannen med hestehoven gleder seg nok over hvor lett det er å velte overende alle gode forsetter blott ved å holde trangen til hat og hevnm vedlike, for at kløften mellom de enkelte mennesker og samfunnets klasser kan utdypes gjennom misforståelser og splid, som skaper disharmoni og ulykker for så vel det enkelte menneske som for hele samfunnet. Når et lem er sykt er hele legemet sykt.

Det er et fåtall av mennesker idag som vil innrømme at der blandt NS-kvinner og menn der har stått som medlemmer i partiet siden 1933 eller som er innmeldt i krigens første år, finnes dem som har gjort dette av rene idealistiske grunner - og uten henblikk på noen personlig fordel eller gevinst. Disse mennesker slås skånselsløst i hartkorn med forbrytere og landsforrædere og de skal alle straffes eller mulktres etter landssvikanordningen og bli sviemerket som landssvikere.

Det vil bli vanskelig å få bygget bro over den kløft som er oppstått mellom disse tusener av passive NS-menn og kvinner og det øvrige samfunn - for om mulig å utjevne det som skiller og klarlegge det enkelte individs handlinger. Dette må dog skje hvis der skal bli

Se Vardans: Gjennombrudd og rotteoppgravn

en utveg til forståelse. Når tusener av passive NS-medlemmer, som ikke føler seg noen skyld bevisst, kommer fri og ut i samfunnet stemplet som landssvikere, vil de nok en lang tid framover bli møtt med forakt og kulde fordi så få har hatt anledning til å granske deres motiver, hvorledes skal der så kunne bygges en bro over den kløft som skiller?

I over et år har folket vært overlesset med hatefulle angrep på alt og alle som har hatt noe med NS å gjøre. Pressen må en si har vært temmelig ensrettet slik at selv den mest uskyldige NS-kvinne eller mann er blitt betraktet som en landsforræder og et samfunnsfarlig individ som helst burde mentalundersøkes og settes på en opdragelsesanstalt. Det må være lett å forstå, at der blandt disse råder sterk bitterhet over at de skal være straffskyldige, til tross for at de ikke er seg bevisst å ha forbrudt seg mot gjeldende norsk lov og rett og over at de allikevel blir betraktet som mindreverdige individer.

Enhver må også forstå, at straff for en skyld, som ikke er bevisst ; vanskelig kan glemmes - og skal så straffen økes med fortsatt forakt og kulde blir det ikke så lett for mange. Dertil kommer at med straffen også følger tap av borgerlige rettigheter opptil 10 år, hvorved såret vil være åpent i en lang tid framover.

Jeg vil minnes biskop Berggravs ord i sin bok: "Da kampen kom" side 57:

"En må kunne revidere sin oppfatning, når en får nye kjenns- og at
"gjerninger og får bedre tid til å vurdere"

"Ingen ansvarlig mann tenkte eller kunne tenke i 1940 som
"i 1944".

I mine etterfølgende betraktninger over landssvikopp-gjøret har jeg satt fram de kjennsgjerninger som de fleste NS-medlemmer støtter seg til, og som de mener har krav på å bli hørt. Jeg har selvsagt sett bort fra dem der har gjort seg skyldig i angiverier, tortur eller andre straffskyldige kriminelle forhold og som har fortjent sin straff.

Vårt håp er så at dette innlegg må kunne tjene til å bygge bro over den kløft som er oppstått på grunn av misforståelser, som allerede har gjort så megen skade og forårsaket så megen bitterhet. Hvis alle menneskers feiltrin i livet, som er oppstått uforskyldt - i uvitenhet - skulle straffes eller bøtelegges, ble det ikke mange der kunne kaste den første sten.

Biskop Berggrav skriver i sin bok (side 56):

"Det må gå an at vi gjør opp med denne perioden uten at det skal gå ondskap i det. Vi må i sindighet kunne oppklare, ja, innrømme. Det som på begge sider lå dypest og som opprørte oss så veldig var ett og det samme: gløden for fedrelandet".

"Visst har det vært gjort feil, kanskje skjebnesvangre feil, men det var også en ulykke som kom over oss. Vi må ha råd til nå etterpå å behandle den nøkternt og la lite være lite og stort være stort".

Disse ord vil jeg gjøre til mine og til en bønn til våre statsmyndigheter, så vi alle kan synge:

Lat folket som brøder saman bu
som kristne det kan seg søma.

"L A N D S S V I K"- OPFGJØRET.

MED LOV SKAL LANDET BYGGES.

Landssvikanordningene utstedt i London under krigen:

Vi har alltid vært stolte av parolen fra vår gamle sagatid: at med lov skal landet bygges. Men idag ser det ut til å være anderledes. De kgl. forordninger ble ikke kunngjort i Norge før etter frigjøringen. Etter gammel norsk rettsbevissthet var ingen lov gyldig før den var kunngjort for folket, så en visste hvad en hadde å rette seg etter. Ingen lov kunne gis tilbakevirkende kraft. Helt fra Kristus tid har vi en parallell i Paulus' ord: Uten lov ingen synd. Nu derimot skal en gruppe mennesker straffes for forbrytelser mot disse anordninger som de ikke har hatt noe kjennskap til.

Prof. dr. jur. Skeie har på det sterkeste fordømt at en mann som blir kjent skyldig etter anordningen av 15/12-44 skal kunne bli fradømt sine midler, utelukket retten til selvstendig erhverv også fra adgangen til arbeid i andres tjeneste og vanæren rammer tillike hans pårørende. Skeie konkluderer med: "Vi har aldri i vår historie hatt en sådan rettsløshet". Selv under krigens år mener Skeie at vi ikke var så rettsløse som nu.

Dr. jur. Astrup Hoel fordømte landssvikanordningen på det sterkeste i en brosjyre som ble utgitt i mai eller begynnelsen av juni 1945. Han stemplet den som stridende mot vår grunnlov og også mot folkeretten.

Stortingspresident C.J. Hambro har i en artikkel i Tr.heim's Adresseavis i mars 1946 uttalt: "at man gjennom landssvikanordningen har oppgitt den konstitusjonelle garanti for den enkeltes frihet, for å oppnå en større strafferettslig bevegelighet, som man mente var bekvem i øyeblikket" (i 1945). Hambro uttaler videre: "Dette offer på alteret til alle de der i tiden etter freden har krevet hevn og blod - har ført det norske folk langt bort fra frihetens baner - og vi er ført inn på de samme veier, som ble stukket ut av tyskerne".

C. J. Hambro sier åpent, at den svikt i ærbødigheten for grunnloven (ved å gi landssvikanordningen tilbakevirkende kraft) er et skritt i nazistisk retning og at stortingsmennene under behandlingen av de provisoriske anordninger har hatt frykt for å tale åpent ut, idet han vel mener, at det var den av pressen og kirkens primas, biskop Berggrav, opphissede menneskemasse, som stortingsmennene feigt hadde bøyet seg for, og videre: "at den tapte respekt for de korrekte konstitusjonelle former betyr at folket har tapt sin selvaktelse".

Gjennom C. J. Hambro's artikkel framgår det at vår grunnlov har fått et farlig grunnskudd, som følge av de rettslilstander landssvikanordningen har brakt oss inn i.

I sin bok om "De passive NS-medlemmer" sier h.r.advokat Gerh. Holm:

"Så synes jeg vi alle må være klar over at det vil være en "landsulykke å få 40.000 mennesker stemplet på livstid som "landsforrædere".

".. Det dreier seg her for det meste om arbeidssomme og lovlydige borgere, og at et slikt stempel vil kunne berøve dem

"både livsmot og arbeidsglede i en tid da vi trenger deres arbeids ydelse mer enn noensinne. Og vi straffer ikke bare dem, men også deres nærmeste pårørende, det vil si i alt over 100.000 spredt over hele landet".

At en slik "opprensning" skal kunne gavne samfunnet er helt utelukket. Samfunnet vil derimot få et ulivssår.

Gerh. Holm konkluderer med følgende:

"Men hvorledes skal vi komme ut av det skjeve spor vi her er kommet inn i, når vi nå har dommene i Stephanson saken for øye? Det beste vil selvfølgelig være om Høyesterett etter å ha fått seg forelagt et nytt og "rent" tilfelle av passivt medlemskap uten sammenkobling med opplagte forbrytelser som i Hålandssaken, ville komme til et annet resultat. For det vil opinionen utvilsomt bøye seg".

Og så til slutt sier Gerh. Holm:

"Jeg har alltid næret en dyp ærbødighet for Høyesterett, men jeg kan ikke få inn i mitt hode at den flertallsavgjørelse vi her taler om kan være riktig.

"Jeg kan ikke jage bort den tanke, at en 4-1/2 års suspensjon for enkelte virkelystne dommere ikke har vært egnet til å styrke deres objektivitet, selv når det gjelder så utmerkede menn og framragende dommere som de vi nu har i Høyesterett".

"Jeg sa, at jeg alltid har næret en dyp ærbødighet for Høyesterett. Men aldri er min respekt større enn når Høyesterett fraviker et av sine prejudikater på grunn av et endret syn i utviklingens medfør".

Den paragraf som er grunnsteinen i rettsoppgjøret mot de såkallte landssvikere er paragraf 86 i den alm. borgerlige straffelov. Den lyder:

"Med hefte i minst 3 år eller fengsel fra 3 år inntil livstid straffes den som rettsstridig bærer våpen mot Norge - eller som i en krig, hvori Norge deltar - eller med sådan krig for øye, yder fienden bistand i råd og dåd eller svekker Norges eller noen med Norge forbunden stats stridsevne".

Forutsetningen for at en skal kunne dømmes er, at Norge var i krig mot Tyskland og at de såkallte landssvikere bevisst har forbrudt seg (forsett).

Landssvikanordningen av 14/12-44 (ikke kunngjort før etter 8/5-44) kan ikke separat anvendes, da ingen lov kan gies tilbakevirkende kraft. Den menes imidlertid å kunne anvendes med den motivering at den er en "amnestilov" - med midlere straffer enn de der er fastsatt i straffelovens paragr. 86.

Begrunnelsen for at landssvikanordningen er en amnestilov er dog absolutt uholdbar. De fleste NS-medlemmer vilde overholdet ikke kunne straffes etter paragr. 86. For de fleste NS-medlemmer rammerlands-

svikanordningen med betydelig strengere straffer enn vår gamle straffelov. "Mildheten" kan det derfor være meget delte meninger om. Ja, det er riktignok at i enkelte tilfelle kan straffen etter landssvikanordningen gå ned til betinget dom og 1 krone i mulkt for landsforræderi, men stemplet landssviker vil allikevel for livstid ha sviemerket mannen. Prof. Skeie sier i sin bok: "Landssvik" (1945):

"Men heller ikke en formildende straffelov har Kongen bemyn-
"digelse til å gi".

Landssvikanordningen har derimot helt nye tilleggsstraffer som før var ukjent i Norge. Landssvikerne kan bli idømt rettighetstap, tillidstap, idømt store erstatninger, inndragning av formue og inntekt. Flere av disse byrder vil bety langt større byrder for mange enn f.eks. en straff på 3 år etter den gamle straffelov.

Ta f.eks. embedsmenn, professorer, officerer, lærere og prester (som medlemmer - passive - av NS). De vil for alltid kunne komme til å miste retten til å arbeide i sitt tidligere erhverv. En jurist og en forretningsmann kan miste retten til sine bevilgninger for 10 år. Er så vedkommende litt til års vil det rett og slett bety at han må falle forsorgen til byrde.

Alle disse mennesker ville selvsagt langt foretrekke et opphold på Ilebu i 3 år, istedenfor å se fram til en framtid i nød og elendighet - for alltid - ribbet for det de tidligere hadde eiet. Høyere straff enn 3 år ville et passivt NS medlem vel neppe kunne få for å ha stått som medlem av et - før 1940 - lovlig politisk parti, hvis de overho-det kunne straffes herfor etter gammel rettspraksis.

I sin bok (side 19) skriver Skeie:

"Ingen av de foran under B nevnte anordninger har noen retts-
"gyldighet. Om alle gjelder at deres innhold ligger utenfor
"rammen av Kongens lovgivningsmyndighet. Og de anordninger
"som bestemmer nytt eller skjerpet ansvar, er ugyldige også av
"den grunn at de strider mot grunnlovens prgr. 97: "Ingen
"lov må gis tilbakevirkende kraft".

Grunnlovens paragr. 17 sier:

"Kongen kan gi og oppheve anordninger der angår handel, toll-
"næringsveie og politi, dog må de ikke stride mot konstitusjo-
"nen og de av stortinget givne love".

Nå setter imidlertid regjeringen Nygaardsvold seg på det forhold at stortinget på et møte på Elverum 9. april 1940 ga regjering-
gen Nygaardsvold en fullmakt til å utstede provisoriske anordninger som måtte være nødvendige under den foreliggende "situasjon".

Senere er det klarlagt i pressen ved stortingsmann Førre, Haugesund (som var tilstede på Elverum), at der ikke ble framsatt noe formulert forslag og ikke stemt over noe forslag på Elverum. Fullmakten eksisterer derfor ikke. Den har kun vært brukt som "bløff" likeoverfor tyskerne i 5 år.

I samme avisartikkel har Førre referert en uttalelse om denne sak fra Nygaardsvold (i stortinget i 1946):

"Hadde hans regjering (Nygaardsvold) ikke fått denne fullmakt
"hadde hans regjering gjort seg skyldig i et konstitusjonelt
"overgrep".

Når det nå er en kjennsgjerning at fullmakten ikke er gitt, så skulle det også være slått fast (med Nygaardsvolds egne ord) at hans regjering har begått et konstitusjonelt overgrep.

Skulle ikke dette være nok til å stille regjeringen for riksrett?

Passivt medlemskap i Nasjonal Samling.

H.r.dommer Erik Solem har skutt høyt over målet når han i sin bok "Landssvikanordningen" (1945) på side 41 sier:

"Om Nasjonal Samling var en lovlig forening eller sammenslutning før 9/4-1940 kan være tvilsomt nok".

et
Når et lands borgere slutter seg opp om politisk parti, så er det fordi de erkjenner det oppsatte program som det de har tillid til som oftest uten å ha kjennskap til partiets ledelse.

A. Bergløv har i sin bok "Etter den 7. mai" (decbr.45) satt opp en sammenligning mellom NS-program og det samlingsprogram som alle politiske partier i 1945 ble enige om. A. Bergløv finner at det er megen stor overensstemmelse mellom disse to programmer. De ideer som NS's medlemmer har hatt for øye - er altså nå - etter at partiet er dødsdømt kommet til hæder og verdighet. Men de mennesker som hadde framsyn nok til å anerkjenne disse programposter i 1933 og senere, skal nå straffes som landssvikere. Skeie sier: (side 13)

"Etter prgr. 86 må aktor bevise at tiltalte har ytet fienden
"bistann i råd og dåd, og at han har gjort dette med vilje".

Det er jo helt absurd å påstå at tusener av passive NS-medlemmer har ment å bistå fienden med råd og dåd ved å stå som medlem av partiet. Selv biskop Berggrav sa til prester at de i så henseende måtte stå fritt.

Hvor langt sterkere måtte en ikke kunne benevne det tidligere kommunistiske parti som samfunnsfiendtlig, når en ser hen til at partiet offentlig ropte ut: "Ned med Kongen og presteskabet. Leve Sovjetunion!". Ja, selv arbeiderpartiets stortingsmenn har i sin tid forsøkt å sjikanere bort Kongehuset ved å nekte å gå med på de bevilgninger som måtte til. Ingen kan vel si at Nasjonal Samling drev samfunnsfiendtlig politikk i årene før 1940 - slik som Solem nå vil ha det til.

For å ta et eksempel som nylig er offentliggjort i Oslo:

Petra Kure meldte seg inn som medlem av NS høsten 1940. På ettersommeren 1940 hadde hun bl.a. som gjest, Paal Berg. Petra Kure fikk da anledning til å overhøre en rekke politiske diskusjoner, hvori Paal Berg deltok, men aldri hørte hun at han framkom med et nedsettende ord om Quisling. Derimot hadde hun i april dagene 1940 hørt Paal Berg hedre Quisling for hans fedrelandssinn ved å trekke seg tilbake og overlate landets styre til Administrasjonsrådet. Petra Kure hadde ved sin innmeldelse sikkert også kjennskap til biskop Berggravs rundskrivelser til prestene (også offentliggjort i dagspressen), hvori han hadde uttalt til sine:

prester, at det sto dem fritt for å melde seg inn i Nasjonal Samling og at enhver i dette spørsmål måtte handle slik som ens samvittighet tilsa.

Kan det være overensstemmende med gammel norsk rettsbevissthet, at Petra Kure skal kunne straffes med fengsel og bøter fordi hun har trodd på uttalelser fra to av landets høyeste embedsmenn? Har ikke Petra Kure da vært i god tro? Skal en så allikevel straffes - på tross av at straffelovens prgr. 86 forlanger at der skal være forsett med å ha bistått fienden i råd og dåd?

Kan disse to høye herrer gå fri for straff når de ved sine uttalelser har ført tusener godtroende mennesker i ulykke? Hvis de høye herrer mener å ha vært under tvang - og derfor talt med "dobbel tunge" hvorfor tok de så ikke heller martyr-straffen ved å si hva de mente, istedenfor å tale usannhet for tusener av borgere? Tenk om en NS-mann i de dager hadde framført de samme uttalelser. Han hadde utvilsomt fått en meget hard tilleggsstraff for å ha villedet folket. Nå er det nok om en NS-mann tidligere har hatt en god utdanning - en framskutt stilling i samfunnet, for at han skal straffes ekstra hårdt. (Jfr. dommen over Stephanson). Kan en så si at her hersker likhet for loven?

Kan det være riktig å straffe de prester der har meldt seg inn i NS etter at deres biskop stilte dem helt fritt i så henseende gjennom sine hyrdebrev? Hvem kan godta biskop Berggravs aggressive holdning likeoverfor NS-prestene etter den 9.mai 1945, da han som villmann lyste disse i bann - utstøtte dem fra sine embeder for alltid - og bebudet den hårdeste straff fordi de hadde trodd at deres biskop talte sannhet.

Disse NS-prester må vel også sies å ha vært i god tro når de meldte seg inn i NS. Noen forsettlig overtredelse mot straffelovens prgr. 86 skulle der ikke kunne være tale om.

Det er fristende å ta flere eksempler for å vise hvor hårreisende urettferdig landssvikanordningen kan virke:

En gammel dame som har vært sengeliggende i mange år (også under hele krigen) opprettholdt sitt medlemskap i NS. Vedkommende har levet av sine oppsparede midler. Denne dame kan nå vente å få mulkt og kanskje straff som landssviker.

En frisk ung mann som den 16. april 1940 forlot sitt tidligere arbeide som gårdsgutt, meldte seg til tjeneste hos tyskerne på Værnes flyplass. Der arbeidet han med flyplassen, lastning, lossing av ammunisjon som skulle nordover til tyske tropper som kjempet ved Narvik-området, og tjente opp til kr. 100.- pr. dag, skal gå fri som god nordmann.

I mars 1942 sat en pur ung mann / S. R. - på Møllergt. 19 sammen med statsminister Gerhardsen og en annen fange. I cellen fortalte S.R. til Gerhardsen at han ville søke å bli fri fangenskapet ved å melde seg inn i SS for så deretter å forsøke å rømme til Sverige.

I en skriftlig erklæring har Gerhardsen bekreftet at S.R. har nevnt dette og Gerhardsen har også uttalt at han trodde gutten

hadde ærlige hensikter. Gerhardsen frarådet imidlertid ikke gutten til å ta dette skritt, hva han vel burde ha gjort hvis han (Gerhardsen) hadde vært klar over at det senere kunne bli påtalt som en straffbar handling (landsforræderi). Det er vel den minste risiko Gerhardsen burte tatt, når det gjaldt å redde en ung umoden manns skjebne. Gerhardsen unnskylder seg i sin erklæring med at han ikke turte risikere å gi gutten et slikt råd, antagelig fordi han var bange for at gutten senere skulle komme til å sladre, hvis hans plan ble mislykket.

R. kom til Tyskland men bar aldri våpen for "fienden". Han ble syk og kom derfor tilbake til Norge, men rømte så til Sverige. Hans list var lykkedes, men derfor skal han nå straffes. Først satt han internert i Sverige og har i lang tid sittet som varetektsfange på Ilebu og venter sin dom som "landssviker". En sørgelig skjebne for en ung mann der har villet det beste.

Når en leser biskop Berggravs bok: "Da kampen kom" er det lett å forstå at han selv må være klar over, at hans opptreden ved forskjellige anledninger sommeren og høsten 1940 har vært gjenstand for sterk kritikk. Allerede i mai 1940 følte biskopen seg så utrygg, at han ikke vovet å ta reisen til "worms" - nei Tromsø - av frykt for å bli arrestert (se side 48 i hans bok). Der skriver han:

"Etter det vi hadde hørt, ville vi i mildeste fall bli satt "i arrest hvis vi kom fram".

For de tusener av passive NS-medlemmer som i god tro hadde meldt seg inn i NS, hadde biskopen i 1945 ikke noen unnskyldninger, da skulle der straffes skånselsløst. Da skulle lite være stort og stort være lite. Undres på om biskopen nå (juni 1946) har endret sin oppfatning. I sin bok pointerer biskoppen så å si på hver side hvor norsk og urædd han har vært i sin tale med tyskerne. Alt har han sagt "uvattert". Men det var annerledes når han skulle tale til prestene gjennom rundskriv 23/10-40, som han dog måtte vite ville komme med nighetene for øye eller for øre (brevet ble sogar offentliggjort i dagspressen). I dette skrev biskoppen:

"En tredje engstelse er kommet fram ved spørsmålet om å melde seg inn i Nasjonal Samling. Enhver må her følge sin egen "overbevisning."
"Enhver følge sin samvittighet og overbevisning".

Aldri kan biskoppen fri seg fra det ansvar han har i at tusener av mennesker og endel prester har tatt biskoppen alvorlig.

For å unnskyldte seg har biskoppen i et brev i 1945 til Riksadvokaten unnskyldt seg med at han i et møte ved dannelsen av Kristent Samråd den 25/10-40 har sagt: "at Nazismens vesen var av satan" men dette hørte kun de 7 tilstedeværende. Biskop Berggrav framholder også at prestene visste hva hans uttrykk betød, men han nevner ikke noe om alle dem som intet forsto - annet enn det som var skrevet, og som ikke kunne tenke seg at en norsk biskop måtte uttrykke seg i sitt skrift med en tale som hadde "dobbelt bunn".

Biskoppen peker i sin bok (side 208) på det forhold at Den norske sakførerforening i et sirkulære av 13/12-40 brukte liknende uttrykk i samme hensikt ("stå fullstendig fritt"). Dette gjaldt også medlemskap i Nasjonal Samling.

Det må vel stå klart for alle at de tusener av mennesker som/lest og hørt disse råd (om å gå inn som medlem av NS) med god grunn har rett til å si at de har vært i god tro, og at de derfor ikke kan straffes for å hå stått som medlem av NS.

Straks etter 9/4-45 raste Berggrav for å få straffet alle passive NS-medlemmer og alle NS-prester, de skulle alle stå solidarisk ansvarlig for tyskernes og NS's meritter.

Da så kritikken ble reist mot biskoppen skrev han (side 79):

"Dette er å dømme 1940 etter parolene fra 1944. De som nå prøver å skyte skam over dem som i det første året tok konsekvensene av Folkeretten og f.eks. advarte mot sivil skytning og sabotasje, bør huske at også den kgl. regjering (19/4-40) i sin proklamasjon brukte ordet naturligvis om den ting å respekttere Folkeretten og unngå rettsstridige handlinger".

Dette biskoppelige forsvar gjelder dog kun for selve biskoppen, men hvorfor ikke også la dette gjelde for alle der i krigens år har holdt seg på Folkerettens grunnlag.

Hvis biskop Berggrav hadde vært den modige mann - som han gjennom hele sin bok skryter av at han var - så hadde han ropt høyt for hele det norske folk hva han mente om NS og at "nazismens vesen er av satan", og ikke tullet sin tale og skrift inn i vatt, når han som han sier: alltid talte uvattert til tyskerne.

Hvis passivt medlemskap i NS skal være straffbart, skulle da nedenfor nevnte forhold også være straffbare:

Ved årsskiftet 1940/41 innbød en forberedende komite, hvori bl.a. Lorentz Vogt, P. M. Røwde og F. Heyerdahl hadde sæte, til dannelsen av tysk handelskammer i Norge. En rekke av våre aller største industridrivende, banker m.fl. sluttet seg med sine underskrifter til dette opprop. Etter forlydende skal der dog ikke reises tiltale mot noen av disse herrer.

Eller ta fram Oslo Illustrerte for 1940 og 1941 og se på bilder av framtrepende norske menn, som fraterniserte med de høyeste tyske krigsmenn f. eks. på Øvre vold og andre steder. De har sikkerlig gitt "fienden tips" og dermed bistått i råd og dåd.

Var Norge i krig med Tyskland etter den 9. juni 1940?

Forutsetningen for at prgr. 86 i straffeloven skal kunne anvendes er, for de fleste saker det her handler om, at Norge på det tidspunkt da den påståtte straffbare handling ble begått, befant seg i krig med Tyskland.

Hver eneste frontkjemper og andre NS-medlemmer blir av retten eksaminert om dette punkt. Men selv om tiltalte framholder det han menér er gode beviser for at der ikke eksisterte noen krig etter at okkupasjonen den 9/6-40 var fullbyrdet og etter at den norske hær hadde kapitulert, våpenstiltand var etablert, Kongen og regjeringen flyktet til England, så tar det kun noen få minutter for dommerne å protokollere følgende "trykte sats": retten anser det bevisst at tiltalte visste at Norge var i krig med Tyskland. Det nytter absolutt ikke tiltalte om han protesterer aldri så meget.

Spørsmålet om tiltalte har handlet med forsett for å bistå fienden med råd og dåd - hopper retten som regel "bukkk over". Det er forresten høyst merkelig, fordi uten forsettlig vilje skulle jo ingen kunne straffes etter prgr. 86.

Er nå dette spørsmål om Norge var i krig med Tyskland etter den 9. juni 1940 så klart som retten vil ha det til. Selv de lærdeste Folkerettskyndige vil nok i framtiden også kunne komme til å diskutere dette spørsmål.

Et er i alle fall sikkert: Tyskland hevdet at der etter denne dato ikke var krigstiltand i landet etter at okkupasjonen var fullbyrdet (se h.r.dommer Schjelderups bok: "Fra Norges kamp om retten" side 162).

Tyskerne hevdet at de kom til Norge uten noen krigserklæring fordi deres motstandere hadde krenket Norges nøytralitet flere ganger (Altmark og mineutlegningen), og fordi Tyskland mente å ha beviser for at de allierte planla en besettelse av norske havner.

Straks etter sin ankomst kunngjorde tyskerne at de kom som våre venner, og at de kun kom for å beskytte den nøytralitet vi selv ikke kunne - eller ville beskytte. En slik nøytralitetskrenkelse er ikke krig (jfr. et senere citat fra prof. Castbergs bok om Folkerett 1937).

Dette spørsmål om der hersket krigstiltand mellom Norge og Tyskland etterat krigen ble erklært for opphørt den 9/6-40, vil inngående bli behandlet gjennom en kritikk over prof. Frede Castbergs bok: "Norge under okkupasjonen", hvori han har framsatt en rekke juridiske betenkninger om dette forhold, etter anmodning av stortingets president-skap m.fl.

I dette avsnitt skal der kun taes med momenter og beviser fra tiden før 1940 og etter, som klarlegger forholdet.

Allerede i 1906 til 1908 søkte Norge å få stormaktene til å garantere Norges nøytralitet på samme måte som Schweiz hadde ordnet seg. Det visste seg den gang at Tyskland, Frankrike og Russland var villige til å gi Norge en slik garanti. Derimot avslo England.

Sveriges første geandt i Norge, Günther, har i sin bok: "Minnen" utgitt i Stockholm i 1923 meddelt, at grunnen til Englands avslag var at England ikke ville risikere, at Tyskland og Russland skulle kunne komme på samme side under en kommende verdenskrig, fordi England mente at de under en sådan krig måtte komme til å besette Norge.

Gjennom en innberetning av 3/3-40 fra dr. Ræstad var den norske regjering blitt gjort oppmerksom på at Vestmaktene planla angrep på Norge. Ved Vestmaktens beslutning av 28/3-40 og ved notene av 5. og 8. april 1940 var disse planer blitt klare kjennsgjerninger, som en ansvarlig norsk regjering burde ha regnet med.

Den 29/8-39 fikk den norske marine ordre om i k k e å bruke makt mot overmakt i tilfelle krenkelse i territorialfarvannet. Var dette kun ment mot England?

Av overlage Scharffenbergs foredrag i Universitetets gamle festsal den 9/4-46 (referert i Aftenposten nr. 175) framgår det at Churchill i sin skildring av forrige verdenskrig hadde framholdt at England allerede dengang hadde overveiet et framstøt mot Norge. Videre at den daværende engelske marineattaché i sin bok hadde kritisert at England den gang hadde respektert Norges nøytralitet.

Overlauge Scharffenberg nevner også at det var på det rene, at selv etter Moskva-freden (Finlands fred) vedble særlig den franske regjering å arbeide energisk for en operasjon mot Norge, spesielt mot Narvik, og at en fransk divisjon ble forberedt for denne aksjon. Scharffenberg uttaler videre: det har vært påstått at denne plan ble skrinlagt i slutten av mars 1940, men fra annet hold hevdes det bestemt at den britiske krigsledelse den 28. mars besluttet å gå igang med aksjonen mot Norge. Til grunn for denne aksjon lå den såkalte Stratforce-plan, som skal bli behandlet senere.

En bekreftelse av Scharffenbergs påstand om de franske planer finner en i en bok: "Vi som inntok Narvik" av Sture Ronnøe, som tjenestegjorde i den franske fremmedlegion i 1939/40.

Ronnøe nevner, at han den 13. februar 1940 fikk meddelelse om at Frankrike skulle sende hjelpetropper til Finland, og at de fremmedlegionærer som var villige til å gå med, skulle melde seg.

Den 27. februar 1940 satte den utvalgte tropp seg i bevegelse nordover med kurs for Glasgow. Det transportskip som førte fremmedlegionen fra Frankrike (Brest) nordover kolliderte med en ledsagende jager og måtte søke nødhavn i Liverpool, hvor troppene ble liggende en tid før nytt transportskip kunne bringe troppene til Glasgow, hvorfra de så ble sendt til Narvik og hvor de deltok i kampene i Narvik-området.

At stormaktens spionasje-systemer var så fullkomne, at neppe noen slik "hemmelighet" (krigsplaner) var ukjent, må vel enhver kunne tenke seg. Overlauge Scharffenberg konkluderer derfor med følgende:

"Hvis man forutsetter at de britiske planer var kjent i Tyskland, i hvilken utstrekning mener en da at disse planer kan ha påvirket eller bestemt Tysklands handlemåte?"

For å ta fram andre beviser for at våre myndigheter var klar over at vi lå sterkt i faresonen, kan nevnes notater som biskop Berggrav skal ha nedtegnet etter sine konferanser med Lord Halifax og erkebiskoppen av Canterburry i desember 1939, og som han sikkerlig har gjort den norske regjering oppmerksom på. Dette hadde i alle fall vært hans plikt. Notatet lyder således etter den svenske hvitbok side 158:

"England vil ha oss inn i krigen. Tyskland vil helst ha oss utenfor, men ikke slik at vi bøyer oss for Englands krav som "er forferdelige".

Biskop Berggrav hadde på denne reise også besøkt Frankrike og Berlin.

I den svenske hvitboken som utkom i desember 1945 i Stockholm står det på side 8, at allerede på et tidlig tidspunkt var det tegn på at såvel tyskerne som briterne betraktet Norges mulighet til å opprettholde sin nøytralitet med "skepsis".

Videre står nevnt at den 6/1-40 fikk den norske regjering underretning fra den britiske regjering om, at den med bekymring hadde iaktatt at tyske sjøstridskrefter flagrant krenket nøytraliteten i norske farvann.

Den virkelige sannhet om dette forhold får en tydeligere lese litt senere i boken:

"Såsom en høvlighetsåtgærd underrettade brittiske regjeringen den svenska om dette meddelande, under framhållande av att avsevärda varumengder av svensk ursprung (malm fra Narvik) skeppades til Tyskland från norske hamnar".

og ennu tydligere kommer forholdet til klarhet på side 8 i den svenske hvitbok:

"Dessa démarcher föranledde brittiske regjeringen at tilsvidere uppskuta sin planerade aksjon, och en diskussion utspann sig i saken, varvid uttryckeligen bekreftades, at planen tilkommit huvudsakligen i syfte att stoppa malmskipningarna från Narvik til Tyskland".

Her har man altså sort på hvitt den virkelige årsak til Vestmaktens hensikt med å bryte den norske nøytralitet. Likeoverfor den norske regjering bruker engelskmennene som unnskyldning, at Tyskland har krenket Norges nøytralitet, men likeoverfor Sverige tilkjenner gir England den virkelige årsak: malmtransporten må stoppes. Den allierte aksjon mot Norge var forberedt 3 - 4 mdr. før den tyske offensiv mot Norge som ble foretatt - ikke av annen grunn enn for å hindre den planlagte britiske aksjon.

Den 16. februar 1940 kom så "Altmark" episoden, hvorved England helt åpent krenket den norske nøytralitet, og tyskerne har neppe ventet at dette "forspill" skulle bli den siste aksjon fra brittisk side mot Norges nøytralitet.

Ifølge dagspressen for den 9/5-46 har Storadmiral Dönitz under Nür-nberg prosessen uttalt: at han den 5.mars 1940 ble tilkalt til

Berlin for å motta ordrer i samband med hans oppgave "om eventuelt angrep på Norge".

I den svenske hvitboken på side 10 står det:

"Den 15. mars 1940 inntreffade icke mindre enn sexton - 16 - från norsk sida iakttagna brittiske inflygningar över norsk sjöterritorium".

Hermed forberede de allierte ved flyoperasjoner sin kommende aksjon mot Norge. Her finnes også et annet bevis på at det var malmtrafikken som det på død og liv gjaldt å få stoppet, og som i virkeligheten er den årsak der har brakt oss inn i krigen.

I svenske hvitboken står det:

"Norska regjeringen föränlets dessutom att vid slutet av månaden i London avgiva skarpa protester mott att brittiska krigsfartyg vid upprepade tillfällen förföljt tyske lastångare innanför den norske territorialgränsen".

Allerede mange måneder tidligere hadde der fra alliert hold vært rettet henvendelse til den norske regjering (også den svenske) om tilladelse til å føre allierte tropper gjennom Norge og Sverige til hjelp for Finland. Helt fra denne tid har selvsagt tyskerne vært forberedt på motaksjoner, hvis de alliertes planer var blitt ført til virkelighet. At disse planer virkelig var alvor er jo også bekreftet av den svenske fremmedlegionær Ronnøe i sin bok: "Vi som inntok Narvik", idet han den 13/2-40 fikk ordre om å reise fra Afrika og nordover.

Etter "Altmark" affæren hadde tyskerne nå fått full visshet for at Norge ikke hadde til hensikt å beskytte sin nøytralitet, og at den norske marine fulgte sin regjerings ordre om ikke å bruke makt mot overmakt.

Ifølge den svenske hvitbokens side 11 uttalte Churchill den 2. april 1940:

"Den brittiska flottan redan vidtagit visse åtgärder för at Försvåra tyske lastfartygs obehindrade passage från Skandina-vien, samt att andra mått og steg vore under överbägande".
Altså en ny trussel mot Norge.

Videre står det på side 12:

"Huru det enn må förhålla seg med vestmaktenes avsikter i avseende å Norden, torde man å andra sidan kunne fastslå, att den tyska riksledningen varit fullt övertygad om, att brittiske och franske regjeringarne i lengden icke skulde undlåta att på något sett aktivt ingripa i dessa områden för att komma tyske intressen (malmtransporten) tilllifs".

Tysklands påstand om at vestmaktene for alvor truet med angrep over norsk område må vel etter forannevnte være bevisst. Ytterligere beviser kom like etter den 2. april (Churchills trussel) nemlig ved minelegningen i april 1940 nordpå. Som andre beviser kan nevnes den bekjente Stratforce-plan (som skal bli redegjort for senere) se tysk

hvitbok nr. 4, likeså franske generalstabsplaner offentliggjort i den tyske vitbok nr. 6, også omtalt i "Farmann" for den 27. april 1946 og hvori det engelske parlamentsmedlem: Commander Stephen King-Hall i en publication "Report no. 5" med tittelen "Secret History of 1939/40" hvori han uttaler (etter "Farmann"s oversettelse):

"Her vil De se - kanskje til Deres overraskelse - at den britiske og franske regjering planla å gjøre invasjon i Norge og ta havnene og flyplassene på vestkysten, men at de var så somlete i sine metoder at Hitler besluttet å gå først.

"Jeg vil gå så langt som til å våge den oppfatning, og jeg baserer den på førstehånds informasjoner fra hr. Mandell, at hvis Daladier ikke hadde lokket hr. Reynaud til å lage regjering og hr. Reynaud, støttet av hr. Churchill, ikke hadde overtalt den britiske regjering til å foreta sin offensiv i Norge, er det meget mulig at Hitler ikke ville ha gjort sin ekspedisjon til Norge, og det er da ikke sikkert det heller var blitt noe angrep på Frankrike, i alle fall i 1940".

King-Hall refererer telegrammer og referater fra møter hvori denne påstand på det kraftigste blir bekreftet:

- 1) Telegram fra Daladier til den franske ambassadør i London av 21. februar 1940:

"Besettelsen av de viktigste norske havner og landsetning i Norge av den første bølge av allierte tropper, vil gi svenske en følelse av sikkerhet.

"Den britiske regjering er berettiget til å insistere på erstatning og garantier. Den er særlig berettiget til å underrette den norske regjering om at i framtiden vil His Majesty's Government påta seg den nødvendige overvåking av Norges territoriale farvann, hvis ukrenkelighet Oslo-regjeringen konsekvent har visst seg ute av stann til å forsvare.

"Hvis, hva er meget sannsynlig, dette forslag blir møtt med et norsk avslag, må den britiske regjering, som er fullt klar over den norske hjelpeløshet (impotence), øyeblikkelig skaffe seg baser nødvendige for å sikre sine rettigheter".

- 2) Referat av alliert møte den 9. mars 1940 for å studere det skandinaviske projekt:

"Komiteen var sammenkalt plutselig den 9/3-40 for å behandle de bemerkninger som var gjort i Krigskabinettets møte 8/3-40. I dette møte hadde hr. Winston Churchill uttalt sin engstelse over, at den norske innstilling kunne ødelegge hjelpen til Finland, særlig etter de første landinger i Narvik.

"Under disse omstendigheter antydet the First Lord, at for det første ville det bli best å lande utenfor Narvik. Det var ikke spørsmål om noen sterk invasjon, men bare å vise styrke for å slippe å bruke den".

Commander King-Hall slutter med følgende kommentar:

"I lys av de dokumenter som er trykt i denne rapport får Churchills bemerkning i hans tale i "House of Commons" 11. april 1940 en ny og fullstendigere mening. Han sa:

- 13 -

"Jeg må erklære til Huset at jeg føler vi har oppnådd en stor fordel, forutsatt vi handler med stadig økende kraft for å få størst mulig fordel av den strategiske feil som vår dødsfiende er blitt provosert til".

Her får vi åpent - kynisk høre at Churchill er fornøyet med at Tyskland ble tvunget til å skride inn i Norge. Forklaringen lå vel deri, at Churchill mente at tyskernes stridskrefter ble spredt og de måtte bruke store kvanta av kull og olje til det behov besettestroppene i Norge hadde. Hensynet til Norge spilte ingen rolle for Churchill.

Ser man nå på disse opplysninger og sammenligner de med det dementi som den britiske ambassadør ga Oslo-pressen i april 1946, kan man ikke annet enn forbauses.

Nå er det så et viktig spørsmål som må klarlegges: Har vår høye utenrikskomite - som en vel skulle formode var meget godt orientert fra engelsk side - hatt rede på disse engelske planer, og er det av den grunn at våre havner lå åpne og at minene ved Oscarsborg m.fl. steder ikke var utlagt? Noen annen plausibel grunn kan en vanskelig tenke seg.

Som nevnt foran har den britiske ambassadør i Norge i Oslo-pressen framlagt et forsøk på å bevise at briterne ikke hadde besluttet å angripe Norges nøytralitet, men han glemte desværre å referere en viktig del av statsminister Chamberlains tale i Underhuset den 2/5-40 (som han berører):

"For en måneds tid siden ble det besluttet at visse styrker skulle holdes parat til å besette norske havnebyer på vestkysten. "Det norske felttog" ble åpnet den 7/4-40. Den kveld gikk hovedflåten og en kryssereskadre fra Scapa Flow og Rosyth. Den 8/4 gikk en kryssereskadre for å delta i "operasjonene".

Noe kommentar til denne kjennsgjerning skulle være overflødig.

Det kan være av interesse å ta med nok et bevis for at engelskmennene tidlig hadde vært på veg mot Norge:

I begynnelsen av mai 1940 traff Oddvar Jøndal en engelsk løytnant i Tallerås (ved Dovre). Engelskmannen var kommet bort fra sin avdeling som var sprengt ved Rosten, og han visste ikke hvor avdelingen da var blitt av. Tyskerne kom som bekjent til Dovre den 29/4-40 og til Dombås den 30/4-40, etter kampen mot briterne. Løytnanten ble med Jøndal hjem til Jøndalen på Dovre (ca. 14 km. syd for Dovre) og ble der i 2 dager. Han gikk så over fjellet nordvestover og kom til Lesja, hvor han fant fram til sine egne avdelinger. Jøndals far, Anton Rognrusten, og hans onkel Johan Rognrusten, snakket med løytnanten som meddelte, at hans avdeling hadde vært undervegs til Norge før tyskerne, men oppga at den var blitt oppholdt i Nordsjøen av årsaker som Jøndal nu ikke husker.

Oddvar Jøndal sto framstilt for Oslo byrett den 21/1-46. Hans forsvarer o.r.sakfører Åsland la da fram skrivelser fra Jøndals ven, John Rognrusten (ikke medlem av NS) som bevitnet at Oddvar og John hadde møtt den engelske løytnant og hjulpet ham forbi de tyske linjer og fram til de engelske avdelinger.

Etter at Stratforce-planen ble kjent i Norge er det bevisst at det var de samme regimenter som etter denne plan var tiltenkt Stavanger - Sola - der landet på Åndalsnes, og det var et av disse regimenter som nevnte løytnant tilhørte.

Den 8. april 1940 om morgenen, da de engelske sjøstridskrefter var på jakt etter de tyske sjøstridskrefter, der var på veg nordover (se neste avsnitt) tilkalte det engelske admiralitet den norske minister i London, Colban, og meddelte ham:

"Sterke tyske sjøstridskrefter befant seg på veg nordover langs den norske kyst og at de ventelig kunne være i Narvik "ved 22 tiden".

Denne melding ble så sendt ut fra Oslo til den norske nøytralitetsvakt langs kysten ved middagstider den 8. april og den nådde i alle fall de fleste interesserte hold innen kl. 22 samme aften. (8. april 1940).

Tiltross herfor nektet den norske regjeringen å mobilisere. Nygaardsvold ville vente - "til imorgen".

Foruten den alvorlige meddelelse den norske regjering fikk fra sin minister i Berlin den 5. april om frykt for en tysk invasjon, må den norske regjering ha vært oppmerksom på alle de beviser der foran er nevnt og som skulle være tydelig nok for at Norge ville bli bragt inn i krigen. Men kan noen så løse den gåten hvorfor regjeringen stadig vekk avslo generalstabens anmodninger om å få mobilisere? Forelå der noen hemmelig avtale med England som der ble ymtet om i Oslo tidlig på våren 1940?

Den 8. april om aftenen - altså før den tyske invasjon var en kjennsgjærning henvendte Koht seg til den engelske gesandt i Oslo og ba på regjeringens vegne om hjelp til krig mot Tyskland.

Samme aften holdt norske offiserer fest i MILITÆRE SAMFUND. Under denne middag holdt advokat Brøgger foredrag om spising og drikk i forfaldets Rom. Menyen var svinerygg med svisker, dram og øl, rødvin - og til dessert ost og kjeks med sherry. Etter måten var det kaffe og punsch i festsalen. Tilstede var general Hvinden Haug, plassmajor Schnitler, kommandanten på Fornebu: Munthe Dahl m. fl. Da sirenene gikk ved 24 tiden ble der rettet forespørsel til kaptein Langlie ved Luftvernet om det var øvelser eller alvor, Langlie svarte hertil, at det måtte være alvor, da øvelser ikke var beordret. Man fikk så under festens videre forløp ut på natten avgjort tvilen, idet der ble meddelt at Oslofjordens ytre befestninger var i KAMP.

Det må være innlysende, at den norske regjering må ha holdt generalstaben - ja alle norske offiserer - i komplett uvitenhet om alle de offisielle kjennsgjærninger som er nevnt foran. Ellers er det vel umulig å kunne forstå, at offisererne vilde ha vært så lettsindige å innlate seg på fest, da landet stod stillet overfor den mulighet å bli bragt inn i verdenskrigen. En kan spørre i hvilken hensikt hadde landet i de siste generasjoner ofret flere hundrede millioner kroner til vårt forsvar?. Det må hvile et tungt ansvar på vår regjering og vår utenriksledelse, som av en eller annen grunn har holdt generalstaben - ja også hele folket - i blank uvitenhet om hvad der forestod.

Det som tyder på at regjeringen har hatt en bestemt hensikt med ikke å mobilisere og ikke la generalstaben være a jour og leke blindebuk med folket i det hele tatt er følgende kjennsgjerning:

Gjennom Berlingske Tidende, Kjøbenhavn mottok "Morgenbladet" omkring den 2. april 1940 et spesialtelegram fra Paris om at franske sjøoffiserer var reist til England for å delta i en engelsk/fransk operasjon mot Norge.

Omtrent samtidig mottok Morgenbladet et telegram fra Berlin med meddelelse om tyske troppeansamlinger i Nord Tyskland, bestemt for en aksjon mot Skandinavi.

Disse telegrammer ble "Morgenbladet" nektet å offentliggjøre.

(Meddelt av hr. Lyder Solem, som var Adresseavisens korrespondent i Morgenbladet).

Her skal også nevnes en rekke andre forhold som stempler regjeringens holdning helt ansvarsløs:

- 1) Allerede den 5. april 1940 hadde kommanderende general Laake framsett forslag til regjeringen om å forsterke nøytralitetsvakten ved å innkalle brigadene i Sør Norge (jfr. generalstabssjef Hatledals forklaring i Quisling saken).
Forslaget ble avvist av regjeringen.
- 2) Den 8. april - under det hemmelige stortingsmøte - forelå kl. 20 melding om senkning av det tyske skib "Rio de Janeiro" i norsk territorialfarvann.
- 3) At tyske transportskipper var på veg nordover.
(Den eneste reaksjon man merket var Komm. admirals "tannløse" ordre om slukning av fyrene langs kysten).
- 4) Etter at minelegningen nordpå var offentliggjort skal komm. general og generalstabssjefen gjennom forsvarsministeren gjentagne ganger ha søkt å få utvirket mobiliseringsordre fra regjeringen. Men - nei - regjeringen var for det meste av dagen opptatt med møter og en fikk det inntrykk, at regjeringen nærmest følte seg plaget av de stadig henvendelser fra generalstaben om å få mobilisere.

I stortinget var man ivrig opptatt med spørsmål om margarin - smør - og blanding av disse to næringsmidler, i naiv uvitenhet om at krigens om noen timer ville være en kjennsgjerning.

- 5) Marinens ledelse skal før den 9. april flere ganger ha anmodet om tilladelse til å utlegge minene ved Oscarsborg m.fl. steder, men forgjeves.

Vittige hoder visste i 1940 å berette at Nygaardsvold tilslutt skulle ha blitt så forarget over disse stadige henvendelser om mobilisering, at han skulle ha uttalt at:

"no var han lei av dette mobiliseringsmaset"

Om uttalelsen er laget så dekker den i alle fall inntrykket av regjeringens standpunkt den gang så godt, at den ble trodd i vide kretser.

Skulle noen idag stemples som EKTE LANDSFORRÆDERE og ikke landssvikere, må det være de høye herrer, der har hatt ansvaret for at ikke landets våpenføre menn fikk anledning til å møte en invasjon - enten den nå var blitt engelsk eller tysk - med vepnet motstand.

Det merkelige var, at der fra vel informert hold sogar er blitt hevdet, at regjeringen den 8. april kl. 20 skal ha tillatt de øverste militære en viss avslappelse i det skjerpede beredskap, som disse på eget initiativ i løpet av dagen hadde inntatt. Regjeringen skal ha uttalt, at den ville vente med å treffe noen avgjørelse om mobilisering til "dagen etter".

Trondheim ble tatt av tyskerne så tidlig på dagen den 9. april 1940, at 5te divisjon (Trondheim) ikke fikk sendt ordre til Inf.reg. II (Molde) om å innkalle 2 feltbataljoner.

Sjefen for Inf.Reg. II Molde, oberst David Thue, som forgjeves hadde søkt sine militære foresatte, fikk på formiddagen den 9. april telefonforbindelse med statsminister Nygaardsvold på Hamar. Oberst Thue spurte statsministeren om Inf.Reg. II (oberstens regiment) på Setnesmoen skulle mobilisere. Statsministeren svarte herpå, at han ikke visste om nevnte regiment var blant de avdelinger som hadde fått ordre til å mobilisere, og at han ikke kunne ta noen avgjørelse før han hadde fått snakket med forsvarsministeren, som ikke var tilstede (Hamar).

Kan noen forklare seg hvorledes en statsminister, som senere hevder at Norge var i krig med Tyskland fra den 9. april 1940 ikke satte "himmel og jord" i bevegelse for å få alle mobilisert, over hele landet.

Inf.Reg. II hadde sitt oppsetningssted på Setnesmoen ved Åndalsnes og det var det regiment som på dette tidspunkt hadde den største mulighet for en ordnet mobilisering.

At Nygaardsvold - landets statsminister - i en slik skjebnetime ikke forstår sin plikt - er en forsømmelse av aller groveste art. Dette er et forhold som granskningskomiteen bør undersøke.

En behøver ikke å være dreven i politisk intrigespill for å kunne forstå, at der må ha vært en realitet til grunn for de rykter der har vært i omløp om at:

regjeringens handlemåte måtte antas å være diktert ut fra den forutsetning at der ville komme en invasjon fra England - slik som bebudet -. Dette må ha vært grunnen til at ingen miner skulle legges ut og ingen mobilisering skulle finne sted. Man måtte anta at det virkelig var så at de allierte skulle få fritt innpass i landet med sine invasjonstropper.

Kan dette stemples som noe annet enn et åpent landsforræderi. Hvis disse antagelser viser seg å være korrekte?

Det må så videre undersøkes om også våre ledende officerer har vært kjent med alle detaljer som forelå gjennom Utenriksdepartementet og dets kilder. Har disse også vært delaktige i en politikk som tok sikte på å legge landet helt åpent for en krigførende nasjon, som kunne ventes å sende invasjonstropper til Norge, eller visste officerene at disse tropper allerede var på veg mot sitt offer? Var det for å dekke over denne sannhet at officerene hadde arrangert sin fest i Militære Samfund den 8. april kl. 20, for senere plump å søke å bevise sitt "alibi" ved å si, at de visste intet, derfor kunne de tillate seg å feste - en fest som varte til de første skudd var løsnet ved 23-tiden i yttre Oslofjord.

Som det vil sees av forannevnte telegram som "Morgenbladet" fikk fra Kjøbenhavn - var dette avsendt fra Paris den 2. april 1940 - eller dagen før. Gjennom referatene fra Nürnberg-prosessen har vi nylig sett at det var den 2. april 1940 at Hitler ga sin ordre om at invasjonen av Norge skulle virkelig gjøres. Noe kommentar hertil skulle være overflødig.

La oss for et øyeblikk tenke over hvorledes forholdene ville ha artet seg i Norge om regjeringen hadde gjort sin plikt ved å mobilisere landets samtlige våpenføre menn våren 1940, etter at de første S O S var mottatt. Nasjonal Samlings innflydelse ville da ha vært lik - 0 -. De frontkjempere som idag stemples som landssvikere og sitter fast som tvangsarbeidsfanger, ville alle som en ha ofret sitt liv i kampen for fedrelandet. De er nå sydebukker for regjeringens feiltrin, og fordi regjeringen bevisst har ført folket bak lyset - eller ved ikke å la folket få sannheten om det virkelige forhold som var under utvikling å vite. De fleste av disse frontkjempere dro ut til kamp mot tyskerne i april 1940 - ja selv unge NS-menn gjorde det samme, men dette blir ikke engang tatt med i formildende retning ved straffeutmålingen.

Noen frontkjempere får 3 år, noen andre 6 år for nøyaktig den samme "forbrytelse", alt ettersom hvilken dommer der avgjør saken. Kan dette kalles likhet for loven og er det verdig en "rettsstat" at rene tilfeldigheter avgjør om de får 3 eller 6 år?

De der har det fulle ansvar for at forholdene utviklet seg som de gjorde, burde være de første til å gå i spissen for et fullstendig amnesti for de unge frontkjempere. Disse unge menn har vist i handling at de var villige til å sette livet inn for sitt fedreland. Det var i alle fall den tro de hadde da de meldte seg til kamp.

Stratforce - planen:

Mange vil ha undret seg over hvor det ble av de engelske flåteavdelinger som den 7. april 1940 om kvellen startet med kurs for norske havner. På formiddagen den 8. april burde de hurtiggående skip i alle fall ha vært utenfor Bergen - Stavanger - altså ca. 15-20 timer før de tyske skip kom fram.

Mot den britiske hovedflåte og 2 kryssereskadrer sto den sterkt oppdelte tyske flåte i disse farvann. Var disse tørnet sammen ville sikkert ikke noen tysk landgang på vestkysten ha kunnet finne sted.

Full oppklaring på dette får en vel ikke før det britiske admiralitets dokumenter blir offentliggjort, hvis så overhodet vil skje. Men faktum er at disse flåtestyrker ikke var tilstede ved Stavanger/

Bergen da tyskerne kom. De må derfor være dirigert til ake eller til et annet sted.

Man kan stille seg det spørsmål om de omhandlede engelske flåteavdelinger, som avgikk fra Scapa Flow den 7. april om kvellen har vært eskorte for de engelske mineutleggere, som la ut miner i våre nordlige farvann om natten til den 8. april (jfr. Chamberlains tale i Underhuset). Men dette kan heller ikke stemme. Mineutleggerne må ha forlatt sin engelske basis senest den 6. april for å nå fram til sitt bestemmelsessted den 8. april. Trolig allerede den 5. april.

Det norske "felttog", som Chamberlain omtaler begynte den 7. april, kan ikke være noen mineutleggere. Det ligger da nær å finne sannheten i Stratforce-planen. Jfr. tysk hvitbok no. 4 og Utenrikskronikk for mai 1940. Disse planer (Stratforce) ble funnet hos engelske fanger på Lillehammer den 22. april 1940.

Blant de fundne papirer var der 2 ordrer til innlastede tropper: en brigadeordre datert 7/4-40, og en bataljonsordre av 8/4-40. Vanlig militær praksis er at ordrer som utstedes til sjøtransporterte tropper ikke må nevne bestemmelsessteder m.v. før etter at troppene er innlastet og fartøyene er undervegs.

Foruten de nevnte 2 ordrer fins en alm. ordre datert 4/4-40 og også andre anvisninger, men først i ordrene av 7. og 8/4 nevnes landgangspunktene og andre detaljer, som Stavanger, Sola og sjøflyhavnene sammesteds m.v. Dette tyder på at transporten har avgått fra engelsk havn 7/4, altså samme dag som Chamberlain nevnte i sin tale i Underhuset (se side 13).

Det må derfor være Stratforce-planen, som Chamberlain sikter til med sin uttalelse i Underhuset. Hvor ble det så av disse engelske flåteavdelinger? Det har vært antydning at de engelske styrker var blitt oppdaget av tyske fly, og dermed tvunget til å vende. At de engelske transportavdelinger returnerte er imidlertid en kjennsgjerning.

Utdrag av en engelsk dagbok, som ble funnet ved Lillehammer, er blitt offentliggjort sammen med ovennevnte ordre og visse andre dokumenter (i tysk håndbok nr. 4). Av denne dagbok framgår det, at troppetransporten gjorde vendereis, og at utlastningen ble foretatt i "springmarch" i samme engelske havn hvorfra den var utgått.

Etter noen dagers opphold ble troppene igjen innlastet og transportert til Åndalsnes, hvor de landet den 17/4. Derav forklaringen at dette er de samme regimenter som opprindelig etter Stratforce-planen skulle ha landet i Stavanger, som kom til Åndalsnes. Som før nevnt er også dette bekreftet av den engelske løytnant som forvillet seg ved Dovre og som har avgitt vitnesbyrd herom til flere troverdige menn på stedet.

Hva kan så grunnen ha vært til at Stratforce-planens eksnedisjonskorps måtte gjøre vendereis?

En meget yndet oppfatning i Norge har vært at den tyske aksjon kom helt overraskende på den engelske ledelse, og da den var sterkt beskyttet av mektige flyeskadrer turte ikke engelskmennene risikere sin flåte for dette mål: å "hjelpe" Norge.

- 19 -

Videre har det vært "hvasket høyt" om at tyske tropper var innlastet på kullbåter o.lign. som lå i norske havner den 7/4-40, og som den 9. åpnet lukene hvorfra soldater spratt opp som troll av esker. Denne påstann er nå avsløret som tøv. Det var jo også en alvorlig beskyldning mot tollfunksjonærene hvis plikt det var å undersøke ankomne skip, og dette er også i hvert enkelt tilfelle blitt gjort.

Av tyske beretninger framgår det at det ikke var små kullbåter på 1600-2000 tons som tjente som transportskip. Nei, det var meget store transportskip, tildels store tankskip på 14-15000 tons.

Videre framgår det av samme kilder at de fleste av disse ikke møtte fram, men falt i engelskmennenes hender eller ble senket.

Et skip ble senket av jageren "Ægir" utenfor Stavanger 9/4. "Alster" ble oppbragt av engelskmennene samme dag. "Kattegat" kom heller ikke fram. Heller ikke "Rautenfells". "Rio de Janeiro" ble senket den 8. april.

Såvidt vites kom kun et skip fram til Narvik, nemlig Jan Wellem. Dette skip hadde imidlertid ikke reservebrensel for de tyske destroyere som kom til Narvik. Det tankskip som hadde innlastet brenselolje for destroyerne kom ikke fram til Narvik. Som følge herav måtte de tyske destroyere bli liggende i Ofotfjorden ute av stann til å innlate seg på tilbaketog til tysk havn, som forutsatt. De ble alle senket av engelskmennene i Rombaksfjorden.

Det som var engelskmennenes største overraskelse var, at de tyske landgangstropper, som ble ført fram mot Narvik, var blitt transportert ditopp, ikke med vanlige transportskip men med nevnte tyske destroyere, som gikk uten følge av transportskip. Derved ble briterne ført på villspor. Briterne regnet ikke med landgangstropper på destroyerne, men trodde at den tyske flåte var ute for å søke å angripe den britiske transportflåte.

Briterne regnet da naturlig nok med at deres egen sårbare transportflåte på veg mot Norge var blitt røpet av tyske speiderfly, og at transportflåten var målet for de tyske kamphenheter, som i virkeligheten bar trossen for transporten nordover.

Heri lå grunnen til at de britiske trossenporter gjorde vnderreis.

Ifølge de foreliggende tyske opplysninger besto den tyske flåtestyrke, som gikk mot Narvik, av den beste eskadre som tyskerne på det tidspunkt kunne stille, nemlig slagskipene "Scharnhorst" og "Gneisenau" og dertil 10 av Tysklands mest moderne og hurtiggående destroyere. Disse var avgått fra tysk havn natten mellom den 6. og 7. april. Eskadren gikk en sterkt utgående kurs for ikke å røpe bestemmelsesstedet. Den 7. april befant eskadren seg mellom Skotland og Sør/Norge på nordlig kurs i meget hårdt vær da den ble oppdaget av britiske fly.

Det er trolig at meldingen om disse tyske skip har gitt det engelske admiralitet inntrykket av at det var en kampeskadre som hadde til hensikt å avskjære den engelske transportflåte, der var på veg mot Norge.

England hadde på dette tidspunkt bare disponibel tre skip som kunne hamle opp mot Scharnhorst og Gneisenau, nemlig Hood, Repulse og Renown, og det er ikke så sikkert om disse befant seg som eskorte-skip sammen med transportflåten mot Norge. Det engelske admiralitet har derfor funnet det nødvendig å tilbakekalle transportflåten med sine troppestyrker bestemt for Stavanger/Bergen.

Det som briterne ikke visste var at de 10 tyske destroyere hadde hver ca. 250 landgangstropper - alpejegere - med fullt utstyr ombord, og at de var på veg til Narvik.

Såvidt en vet opptok briterne forfølgelsen av de tyske sjøstridskrefter med "Repulse" og "Renown" (to store slagkryssere). I det hårde vær, som i de dager raste i Nordhavet, lykkedes det ikke de britiske krigsfartøyer å innhente tyskerne som løp inn i Ofotfjorden atskillige timer før de britiske. "Renown" ble avvist av "Scharnhorst" og "Gneisenau" i en kamp vest for Lofoten 9/4-40.

Etter briternes tilbaketog i Gudbrandsdalen til Åndalsnes og i Trøndelagen til Namsos - var det mange som rystet fortvilet på hodet over den "hjelp" de allierte hadde sendt for å slå tyskerne i Norge.

Faktum var imidlertid at det ikke var kamptropper som var sendt hit. Det var rett og slett okkupasjonstropper, som opprinnelig var bestemt for Sola, Stavanger og Bergen og som hadde ventet å bli mot-tatt med åpne armer (se Stratforce-planen). Derfor hadde også offiserer og mannskap sine golfkøller og fiskestenger med seg hit. De var kommet for å ha det godt og hygge seg.

Ifølge den trykte Stratforceplan var ledernes første plikt "visits are to be paid to the local military authorities". Når en leser denne instruks kunne en være fristet til å tro at alt var avtalt spill.

I Berggravs bok "Da kampen kom" (side 67) leser en følgende:

"En glødende engelskvenn som Johan Anker hadde ikke grenser for sin spott, når han omtalte den engelske kontingent i Norges-krigen. Var det slik fatt med England og Frankrike, da var Frankrikes fall ikke bare stort, men symptomatisk. Det var mer enn et nederlag. Det var et fall og dette fall var grunnnet i indre "hulhet".
"Det måtte se ut som alle forhåpninger til de allierte var bygd på sviktende grunnlag. Og når alt håp er ute, må man vel likeså godt ta konsekvensene straks. Slikt syntes å ligge i luften".

Prof. Skeie gir uttrykk for samme mening i sin bok: "Forhandlingene med tyskerne 1940" (side 40):

"Tross den gamle vennskapsfølelse her i landet overfor englenderne, særlig etter den første verdenskrig, var her våren og sommeren 1940 ikke liten bitterhet overfor England".

Dette ga også Nygaardsvold uttrykk for i en tale på Hamar om ettermiddagen den 9. april 1940. Han må sikkert ha ventet annen hjelp enn engelskmenn med golfkøller og fiskestenger.

Ingen visste den gang at disse engelske "storm-tropper" kun var bestemt for okkupasjon av det sydvestlige Norge - og som i hurtig og hast var blitt tvunget til å gjøre vendelse og var vendt tilbake til England, for så deretter planløst å bli kastet inn i kamp mot tyskerne i Gudbrandsdalen og Trøndelag.

Den norske legasjon hadde straks etter den 9. april 1940 begynt å pakke inn sine saker.

Den 16. april 1940 fikk imidlertid legasjonen gjennom den norske sendemann i Stockholm ordre fra Koht om å bli så lenge som mulig i Berlin. Dette skulle jo tyde på at regjeringen så en mulighet for en fredelig ordning. Det er derfor merkelig at den norske regjering hevder at der har eksistert krigstilstand helt fra den 9/4. En opprettholder dog ikke den diplomatiske forbindelse med en fiende?

Den 17. april 1940 sendte imidlertid Koht ut en melding som opplagt måtte vekke den tyske regjeringens misnøye og virkningen uteble heller ikke.

Den 19. eller 20. april fikk så den norske sendemann i Berlin ordre fra Ribbentrop om å reise.

Den norske regjeringens ønske om fortsatt diplomatisk forbindelse i den tyske hovedstad kan Folkerettslig kun tolkes dithen, at den norske regjering ikke anså seg som værende i krig med Tyskland på dette tidspunkt og heller ikke ønsket det.

Selv om Norge valgte å motsette seg den tyske invasjon kunne denne motstand godt betraktes som nøytralitetsforsvar, hvilket ikke av de krigførende kan betraktes som en fiendtlig handling.

Kampene ved befestningene både i Oslofjorden, Oscarsborg, Kr.sand S, Bergen og Agdenæs tok alle til uten ordre fra regjeringen eller den komm. admiral. Motstanden ble alle steder opptatt i h.t. den gjeldende nøytralitetsinstruks som påbød, at all forsering av krigshavn- og befestningsområdene av krigførende makts krigsskip, skulle søkes hindret med alle de til rådighet stående midler. Der var kun marinen der, som før nevnt, hadde fått ordre om ikke å bruke makt mot overmakt.

At slike kamphandlinger ikke behøver å føre til krigstilstand i Folkerettslig forstand bekreftes ved følgende:

- 1) Prof. Frede Castbergs artikkel i tidsskriftet "Krigen" fra Gyldendals forlag høsten 1939 med overskriften "Nøytralitet".

Her hevder Castberg at visse militære operasjoner som finner sted i et land, som har erklært seg nøytralt under en krig, ikke med nødvendighet behøver å innebære at krigstilstand i juridisk forstand, mellom det nøytrale land og en av de krigførende makter er inntrådt. Det siktes til militære operasjoner som kan inntreffe i et nøytralt land, som følge av at de nøytrale setter seg til motverge med militære maktmidler mot en tilsiktet nøytralitetskrenkelse fra en av de krigførende parters side.

- 2) Det framgår uttrykkelig av den V og IX Haagkonvensjon, at militære motverge-aksjoner i et slikt tilfelle (f.eks. ved episoden i Jøsingfjord) IKKE kan oppfattes av den nøytralitetskrenkende makt som ensbetydende med at krigstilstand i juridisk forstand dermed er inntrådt.

Det har vært hevdet at denne tilstand av "nøytralitetsvern" ble forandret den 10. april 1940 om aftenen ved regjeringens avslag på det tyske krav om å godta Quisling som statsminister, etter Brauers spørsmål (i telefon fra Eidsvold) om "motstanden" ville bli fortsatt. Herpå svarte Koht: Ja, så langt vi bare makter. Dette svar fra Koht behøvet ikke å bety krig, men fortsatt forsvar for nøytraliteten. Det ble framholdt av Koht, at en passiv holdning ville kunne bli oppfattet av England som en unøytral handling.

Bare ut fra tanken om at det var et slikt nøytralitetsvern som ble opprettholdt, blir det mulig å forstå de norske militæres opptreden på de forskjellige kampsteder i Norge i 1940:

Såsnart engelskmennene og franskmennene ikke lenger hadde interesse av å gjøre motstand og "frivillig" trakk seg tilbake til sine hjemland, anså de norske militære trolig å ha utført sin nøytralitetsplikt og operasjonene ble innstillet. Dette var således tilfelle på Andalsnes og ennå tydeligere i Trøndelagen.

Dette argument er ikke søkt, men tvertimot i full overensstemmelse med den offisielle norske nøytralitetspolitikk. Jfr. fung. forsvarsminister Torps uttalelse i stortinget om at regjeringen ikke aktet å føre krig. Norge hadde høytidelig erklært seg nøytral i krigen mellom stormaktene.

i Det forhold at allierte tropper (kallet eller ukallet) grep inn/operasjonene betød ikke automatisk at Norge var krigførende eller alliert. Ifølge Folkeretten hadde den norske regjering full rett til å kalle den ene krigførende til hjelp, når den annen krenket nøytraliteten, ut fra resonnementet om at den krigførende ikke angriper Norge, men derimot den annen part over det nøytrale område.

Etter den forannevnte krasse uttalelse som Koht var framkommet med den 17. april kom så en tysk "Fuehrer-Erlass" av 24. april som fastslo at de tidligere militære operasjoner, som den norske regjering søkte å opprettholde mot den tyske aksjon, hadde frambragt krigstilstand mellom det tyske rike og regjeringen Nygaardsvold.

Den 7. juni 1940 ga imidlertid den norske regjering ordre til at de militære operasjoner skulle bringes til opphør, for å spare landet for ytterligere ødeleggelse.

Den 9. juni 1940 henvendte den norske forsvarssjef, general Ruge, seg til den tyske overkommando - over Stockholm - og meddelte at han var villig til å innlede forhandlinger om innstilling av fiendtlighetene. Den tyske overkommando ga da ut på dagen den 9. april ordre over radio om: "ilden opphører". Etter anmodning av den norske forsvarssjef ble tidspunktet utsatt til kl. 24 den 9/6-40.

Den 10/6-40 ble avtale ("Abkommen") undertegnet på Britannia Hotell i Trondheim mellom den tyske overkommando i Norge ved oberst im Generalstabe, von Buschenhagen, og den norske overkommando ved oberstløytnant R. Roscher-Nielsen.

I denne avtale forpliktet general Ruge (ved sin befullmektigede) samtlige norske stridskrefter (hær, marine og flyvåpen) til ikke mer å gripe til våpen mot Tyskland eller dets forbundne for krigens varighet. Hertil hadde general Ruge fått regjeringens ordre og fullmakt.

Dermed var faktisk det fra tysk side (den 24/4-40 på-
stytte grunnlag for krigstilstand - de militære operasjoner - bortfalt.

Den 10. juni 1940 opphørte krigstilstanden som hadde vart
fra den 24. april 1940.

Dette er bekreftet ved følgende: Den setning i Fuehrer-erlass av 24/4-40, som fastslo krigstilstanden, ble sløffet i den tyske Reichskanslers Erlass - jfr. Verordnungsblatt no. 1 for 1940 - og som inneholder bestemmelsene om "die Regierungsbefugnisse in Norwegen", hvor bestemmelsene for første gang ble kunngjort på fullt Folkerettslig grunnlag for det norske folk.

Prof. Andenes behandlet i en artikkel kort etter frigjøringen krigstilstandes spørsmålet. Artikkelen var gjengitt i et nr. av "Avantgarden". Professoren bruker her den tyske "Erlass" av 24/4-40 som bevis for at det hersket krigstilstand, men han gjør ikke oppmerksom på at denne Erlass ikke ble tilstillet den norske regjering på vanlig diplomatisk måte, og heller ikke at denne Erlass var en ren tysk affære, en ordre eller et direktiv til de tyske myndigheter for deres opptreden i Norge. Nødvendig p.g.a. visse forhold, som var blitt endret fra det en hadde regnet med, da de første instruksjoner til troppene ble gitt.

Under prosedyren i Hamburg da det gjaldt tysk beslagleggelse av norsk tonnasje som tyskerne, etter Folkeretten, hadde hatt rett til å ta som god prise, hvis der hadde hersket krigstilstand (etter Folkerettens fortolkning) ble der fra norsk side prosedert på: "Ingen krig - ingen prise". Herfor bøyet tilslutt den tyske rett seg, og skipene ble ikke tatt som prise. Nok et bevis for at der fra tysk side ikke mentes å herske krigstilstand.

Den forannevnte "Erlass" av 24/4-40 ble ikke kunngjort i Norge, men kun trykt i det tyske "Reichsgesetzblatt" og opplest i tysk radio. Denne radiomeddelelse ble oppfanget av regjeringen Nygaardsvold.

Den norske regjering svarte så i en kunngjøring av 27/4-40 hvori den meddelte at også den norske regjering hadde fastslått, at der hersket krigstilstand og tilføyet at den hadde fastslått dette allerede den 9/4-40. Men det er dog første gang at den norske regjering benytter ordet krigstilstand i en kunngjøring.

Når den norske regjering så, etter den 3/6-40, forgjeves søkte om vilkår for en fredsslutning (se den svenske hvitbok) hos den tyske overkommando og beordret de militære operasjoner innstillet, var den selvsagt klar over at den dermed søkte å fjerne årsakene til at tyskerne måtte oppfatte tilstanden som krigstilstand.

Nevnte uttalelse om at den allerede den 9/4-40 hadde fastslått at der hersket krigstilstand, høres noe merkelig ut når en ser hen til den norske regjerings henvendelse til den norske minister i Berlin den 16. april, om å søke om å forbli der så lenge som mulig, hva den vel ikke hadde hatt grunn til hvis der virkelig eksisterte krigstilstand.

Det er derfor helt naturlig at de bestemmelser som ble fastslått for de tyske myndigheter i Norge gjennom "Verordnungsblatt" nr. 1 og som ble kunngjort i Norge, visstnok i oktober 1940, til befølgelse for det norske folk i det besatte område i k k e inneholdt noen bestemmelse om en eksisterende krigstilstand.

Denne viktige forandring har prof. Andenes enten ikke vært oppmerksom på, eller han har unnlatt å nevne den i sin artikkel i "Åvantgarden".

Det er jo Verordnungsblatt nr. 1 som de norske borgere måtte holde seg til og som de hadde fått anledning til å lese. "Erllass" av 24/4-40, som kun var kunngjort i det tyske Reichgesetzblatt, er det vel et ganske lite fåtall av nordmenn som har hatt anledning til å lese under okkupasjonen.

I prof. Castbergs bok om Folkerett (1937) side 195-6 står det:

"Krig kan opphøre ved at den (krigen) ebber ut, idet fiendtligheten innstilles. At der da ikke blir sluttet en fredstraktat - kan ikke medføre at krigstilstanden ansees som å vedvare - uansett den faktiske situasjon".

Men Folkeretten sier også noe mer:

En okkupasjon er gjennomført når makten i et fremmed land er gått over til en krigførende, således at han overalt kan hevde sin vilje, også mot borgernes forsøk på å frigjøre seg.

Et folks rett til å reise seg mot en krigførende uten å være organisert på vanlig militær vis, gjelder ikke overfor en engang gjennomført okkupasjon.

Videre er det fastslått at det okkuperte lands borgeres første plikt er lydighet mot okkupanten.

Enhver handling mot denne plikt er ikke krigshandling, men opprør og handlingen straffes som franktirør - forbrytelse av partisaner - endog strengere enn i fredstid.

Dette ga også biskop Berggrav uttrykk for sommeren 1940 bl.a. med sin høyttaler i Nordmarka. Den 14/4-40 ble der holdt et stort møte i Universitetets gamle festsal, hvord er ble oppsatt et opprop til det norske folk om å avholde seg fra all sabotasje. Tilstede var byens fremste menn og myndigheter.

I og med at en okkupasjon er fullført inntreer automatisk en fredstilstand mellom okkupant og okkupert - selv om formell fredslutning ikke er blitt avsluttet i ord.

Avgjørende er her - som ellers i livet - ikke ord men handlinger. Dersom okkupanten ved handlinger viser vilje til fredsordning av forholdene, blir disse "konkludente kjennsgjæringer" avgjørende også uten ord. Dette er Folkerettens fortolkning av forholdet mellom okkupert og okkupant.

Fra norsk side manglet det ikke på vilje til å komme til fredelig forståelse. Regjeringen søkte selv å komme til forståelse med tyskerne på nær sagt et hvert vilkår (se den svenske hvitbok). Det eneste som kunne få den norske regjering til å friste krigslykken var så lenge der var engelske tropper i landet, for dermed å motsette seg kravet om den selvbestaltede Quisling. Og det muligens fordi regjeringen også merket at Quisling ikke hadde tyskernes støtte. Bräuer skal på Elverum ikke ha unnlatt å la falle bemerkninger om at han ikke kjente Quisling.

Etter forgjeves å ha prøvet "krigslykken" søkte regjeringen den 3. juni atter om tyskernes vilkår, men forsøket strandet. De hjemmeværende myndigheters og enkeltmenns forsøk på å komme til en fredelig forståelse er så velkjente, at det er overflødig å komme inn herpå.

Fra tysk side foreligger foruten den nevnte endring i Fuehrer Erlass av 24/4-40 gjennom Reichskanslers Erlass (se Verordnungsblatt nr. 1) utallige handlinger og uttalelser som vitner om at tyskerne hadde vilje til å opprettholde et fredelig forhold.

- 1) Okkupanten erklærte at han ikke var kommet til landet som erobrere, men kun fordi han var foranlediget hertil ved gjentatte britiske nøytralitetskrenkelser, hvorfor han også direkte var blitt angrepet i norsk territorialfarvann av briterne, uten at Norge hadde søkt å avvise angrepet.
- 2) Okkupanten innkalte stortinget, straks etter krigens slutt den 13/6, som landets øverste konstitusjonelle organ, og erkjente dermed Norges selvstendighet.
- 3) Okkupanten frigga de norske krigsfanger - uten videre - offisererne mot æresord.
- 4) Tyskerne tillot de i Sverige internerte norske soldater og offiserer å komme tilbake til landet. Fra tysk side var dette forhold et utvetydig bevis likeoverfor Sverige for at okkupanten anså Norges nøytralitet for gjenoprettet. Dermed at Sverige gikk med på å sende troppene tilbake er også et bevis for at Sverige anså krigstilstanden for opphørt.
- 5) Priseretten i Hamburg godtok den norske prosesfullmektigs uttalelse om: "Ingen krig - ingen prise".
- 6) Okkupanten gjentok sin erklæring om å ville oppheve okkupasjonen når krigens opphør gjorde det mulig. Den skulle bare vare så lenge som de militære interesser gjorde det nødvendig.
- 7) Høsten 1942 deltok representanter fra Norge i den Europeiske Post- og Telegraforening og avsluttet postkonvensjoner. Tilstede var 13 stater. Bl.a. Schweiz og Spania.

Overensstemmende med disse kjennsgjæringer hadde det norske folk folkerettslig hjemmel til å anta at krigstilstanden var opphørt.

Det er i denne forbindelse interessant å merke seg, at selv de allierte stormakter til å begynne hadde vanskelig for å overvinne følelsen av at Norge var et nøytralt land. Karl Evang har i en artikkel i "Arbeiderbladet" i mai 1946 bekreftet dette med følgende uttalelse:

"Det gjaldt likefram å finne en veg overfor vår allierte å
"slå fast den nye situasjon som var inntrådt.
"Nøytralitetslinjen var forlatt. Norge var blitt et krigfø-
"rende land".

Et annet avsnitt av Evangs artikkel er verd å notere:

"Nøytralitetspolitikken var i Norge blitt noe mer enn en god-
"kjent utenrikspolitisk linje. Den var blitt en del av hele
"det norske folks tenke-og følemåte".

Det norske syn ble så endelig akseptert av England 28/5-41.

Etter disse opplysninger ser det ut som den norske regjering i London har måttet søke å tvinge de allierte til å godta påstanden om at der var oppstått en ny situasjon, hvorved krigstilstand mellom Norge og Tyskland var opstått.

For den menige mann hjemme i Norge måtte den forannevnte kjennsgjærning at Nygaardsvold-regjeringen gikk med på at de ca. 5000 norske soldater og offiserer, som var internert i Sverige, kunne vende tilbake til Norge, bestyrke alle i den tro at der ikke lenger hersket krigstilstand i landet. Hvilken grunn kunne da regjeringen ellers ha for å sende våre kampehæter tilbake til et av fienden besatt område. Slikt gjør en vel ikke i krig?

I den svenske hvitbok om "Sveriges förhållande til Danmark og Norge" står det på side 38:

"Sedan det etter fiendtligheternas slut konstaterats at nån
"invending deremot icke mötte från de intresserade parternes
"sida, tillots de internerade att återvende til sine hemländer".

Sverige tillot i krigens første år opp til midten av 1943 transit av soldater, våpen og ammunisjon fra Tyskland til Norge. Også en slik transit ville ha vært et flagrant brudd på Sveriges nøytralitet, hvis der hadde hersket krigstilstand i Norge.

Dette forhold omtales også på side 41 i hvitboken:

"En vesentlig förändring hade emellertid inträt i detta av-
"seende. Normennene hade nedlagt vapen och kriget i Norge
"hade dermed i realiteten ophört".

På side 43 nevnes videre hvilke betingelser England satte for nevnte transit til Norge:

"Den (den britiske regjering) hemstillede att svenska regjerin-
"gen som motvikt til den vidtagna åtgärden ville avstå från
"sine amerikanske flygplanskontrakt, vilka i så fall skulle
"övertagas av Storbritania"
"Denne framställning "avbøides" från svensk sida.

Her kunne også nevnes flere andre forhold som kunne opp-
fattes i samme retning. F. eks. Sovjetsamveldets avbrytelse (8/5-41)
av den diplomatiske forbindelse med regjeringen Nygaardsvold.
Likewise den stedfunne hjemsendelse av nordmenn - sjøfolk ja, endog offi-
serer - gjennom den norske legasjon i Stockholm, fra andre nøytrale
stater.

Det faktiske forhold må derfor sies å være at etter okku-
pasjonen var fullbyrdet hersket der ikke krigstilstand i Norge.

Dette faktiske forhold vil sikkerlig enn ytterligere bli
bekreftet gjennom det dokument som er nevnt i den svenske hvitbok,
nederst på side 45, og som den svenske regjering sendte til den norske
regjering den 29/7-40. I hvitboken står det:

"Deri utveklades emellertid också utförligt svenska regje-
"ringens standpunkt til frågan ur folkerettslig synsunkt".

Det gjaldt her Sveriges rett til å tillate tysk transit av soldater m.m.
gjennom Sverige.

Etter foranstående utredning tør en vel si at der ikke har
hersket krigstilstand i Norge etter den 10. juni 1940.

For hele rettsoppgjøret er det avgjørende i hver enkelt
sak, at det har hersket krigstilstand i landet og at den siktede har
vært seg dette bevisst, ellers kan en rett overhodet ikke dømme etter
straffelovens prgr. 86, som landssvikanordningen bygger på.

En skulle da tro at de rettslærde, som har forfattet
landssvikanordningen, nøye ville ha gransket dette spørsmål.

I h.r.dommer Erik Solems bok om: "Landssvikanordning"
(1945) går han meget lett over dette meget viktige spørsmål.
På side 22 står det:

"At der har vært krigstilstand mellom Norge og Tyskland siden
"aprildagene 1940 og til kapitulasjonen er vel ikke tvilsomt".

Det er det hele. Etter foranstående utredninger tør en vel si at h.r.
dommer Solems påstand er stikk i strid med Folkeretten.

Det kan også være av interesse å sitere hva lagmannsret-
ten (i en av de første saker sommeren 1945) sier angående spørsmålet:
krig eller ikke krig.

Her heter det: (sitert etter herr Solems bok side 160)

"Fra de krigerske operasjoner tok til var Norge i krig med Tyskland. Den omstendighet at landtropper etter hvert måtte kapitulere og hele landområdet ble okkupert, avsluttet ikke krigen, men ble fortsatt av kongen og regjeringen fra dens sete i London. Dette var almindelig kjent".

Noe mere inngående har lagmannsretten ikke funnet seg beføyet til å drøfte viktige spørsmål. Det er nok med å si at det var almindelig kjent, hvilket faktisk ikke er korrekt. Om den siktede i landssviksaker under rettssaken protesterer på det bestemteste, så nytter det intet. Retten protokollerer uten videre: "at retten anser det bevist at siktede kjente til at landet var i krig med Tyskland".

Som tidligere nevnt skulle aktor bevise at tiltalte har ytet fienden bistand i råd og dåd og at han skulle ha gjort dette med vilje. Dette krav som vår gamle straffelov setter tar ingen lenger hensyn til. Er dette den høypriste rettstilstand som igjen er opptatt i Norge? Eller har den uttalelse som er framkommet i Sverige større sannhet nemlig, at i Norge hersker der en lovløs politi-rett?

Prossesene mot NS-medlemmer - og likeså mot de "økonomiske landssvikere" - hviler derfor på en grunnlovsstridig og folkerettsstridig falsk konstruksjon, både faktisk og rettslig. Det samme syn har også dr. jur. Skeie og dr. jur. Astrup Hoel gitt uttrykk for.

Det er kanskje et spørsmål mange har stillet seg hvor meget av den ulykke som rammet vårt land og våre landsmenn en kunne ha unngått, om vi hadde fulgt kongens råd ved hans avreise fra Norge til England sommeren 1940:

Om ikke å opptre utæskende likeoverfor okkupanten for ikke å risikere represalier

og dermed holdt oss i overensstemmelse med de regler som Folkeretten har bestemt for en okkupert befolkning, likeoverfor okkupanten.

All sabotasje har den tyske okkupant hatt rett til å betrakte som forbrytelse. Dette har også en lagmannsrettsdommer, under en angiversak på Gjøvik, tilkjennegitt. Han uttalte at vedkommende angiver måtte være klar over at angiveri ville kunne medføre dødsstraff for den angjeldende person, der ikke holdt seg Folkerettens bestemmelser etterrettelig.

Hvilke ulykker ville ikke ha rammet vårt land og vårt folk om alle som en hadde øvet sabotasje og inntatt en fiendtlig holdning likeoverfor okkupanten.

Et er sikkert: der ville da blitt innsatt et militærdiktatur med tyske embedsmenn, eller landet var blitt formelt annektert eller blitt betraktet som et protektorat. Hadde så Tyskland vunnet krigen ville det ha sett mørkt ut for landet. Dette forhold veiet tungt for de fleste i den kaotiske tid sommeren 1940. Selv våre fremste menn tok da feil i sine tankeslutninger og i sine handlinger.

Hadde NS-menn dengang talt og handlet som Paal Berg eller Berggrav. ville de sikkert ha fått en meget skjerpet straff for sin opp-treden ved å ha ført store masser av norske menn og kvinner bak lyset (f.eks. se foran hva der er nevnt om Petra Kure). Nå er der ingen som kunne tenke at nevnte herrer skal bli trukket til ansvar herfor.

Etter at fhv. regjeringsadvokat Kristen Johansen hadde avgitt sin betenkning av 14/6-40 til Norges Industriforbund, om hvorledes de næringsdrivende hadde å forholde seg etter at okkupasjonen var fullbyrdet, fant ingen forretningsmann det betenkelig å innlate seg på forretninger med den tyske vernemakt. Kristen Johansen skrev:

"Konsekvensen er at enhver norsk borger eller selskap er lovmessig berettiget til å slutte kontrakter med okkupasjonsmyndigheten om ethvert arbeide og enhver prestasjon innen rikets område".

Regjeringsadvokaten har også uttalt til Norges Industriforbund at ingen senere kan trekkes til ansvar herfor.

Mange av de største industridrivende og de store entreprenørfirmaer gikk så igang med arbeide for tyskerne - etter at deres juridiske konsulenter hadde gitt dem forsikring om at de dermed ikke handlet mot landets lover. De fleste av disse firmaers sjefer var ikke medlemmer av NS. Kun et fåtall av disse "Jøssingfirmaer" der har drevet for hundreder av millioner av kroner i forretninger med tyskerne, er blitt arrestert. Innehaverne av de få NS-firmaer, der senere trådte til, har derimot nå sittet arrestert i over ett år. Kan en da si at der hersker likhet for loven?

Ved å sitte innesperret avskjæres NS-forretningsmenn muligheten for å ordne et fornødent forsvar, mens alle de tusener av Jøssingfirmaer, hvis sjefer er frie, har fått anledning til å trekke fram - eller dekke over - det de ønsker. Tusener av arbeidere løp fra sine tidligere beskjeftigelser med skogbruk, fiskeri etc.etc. for å tjene 30 sølvpenger pr. dag hos tyskerne. De som var NS straffes herfor, men de andre går fri. En kan igjen spørre: Er her så likhet for loven?

Det springende punkt ved disse rettssaker mot de økonomiske "landssvikere" er at ingen må kunne sies å ha handlet med forsett for å hjelpe fienden med råd og dåd, fordi de har vært tilrådet av landets største rettslærde, og handlet etter disses råd. De fleste små næringsdrivende (NS) har fulgt de samme linjer som de store Jøssingfirmaer.

Slik som forholdene utartet seg sommeren/høsten 1940 måtte enhver forretningsmann gå ut fra, at han hadde full rett til å innlede næringsforbindelse med den tyske okkupasjonsmakt. Ja, de fleste var vel også i den tro at de ved å "holde hjulene igang" hindret den arbeidsløshet som hang truende over industri og næringsliv. Alle mente at den nød og elendighet vi sto stillet overfor kunne bli en katastrofe for landet.

Den provisoriske anordnings forkjempere støtter seg til at disse forretninger kan ha vært "utilbørlige", og dermed menes de å være straffbare. Dette tøyelige begrep har dog ingen hjemmel i straffelovens prgr. 86, og innebærer så megen vilkårlighet at en lagmannsrett, sammensatt av menn der ikke har innblikk i forretningsdrift, lett kan komme til helt urettferdige resultater.

Hadde et større firma først kommet inn i forretningsforbindelse med tyskerne, kunne en ikke forhindre at disse litt etter litt kom til å ta voldsomme dimensjoner. En nektelse av å fortsette ville blitt betraktet som sabotasje.

Det er en kjennsgjerning at det er et fåtall av NS-firmar som har drevet store forretninger med den tyske vernemakt. Disse straffes med fengselsstraff, og de fleste sitter framdeles som varetektsfanger. Men de virkelig store "Jøssingfirmaers" ledere - hvis antall er mangedobbelt - og hvis forretninger tilsammen har gått opp i hundreder av millioner kroner, de går på et par unntagelser nær ute som frie menn.

En av Nygaardsvold-regjeringens tidligere medlemmer skal like før krigen ha uttalt, at Norge ikke kunne unngå hungersnød under en kommende krig, hvis vår forbindelse med utenverdenen ble helt avbrutt.

Alle måtte være klar over at det okkuperte Norge ikke kunne brødfø befolkningen, uten direkte eller indirekte støtte fra okkupasjonsmakten. Det er derfor også helt naturlig at Norge som gjengjeld måtte yte det der kunne ytes, selv om en dermed vil kunne si at en da ga "fienden" støtte. Det har vært lett nok å sitte i London og dirigere sabotasje, men folket i det besatte område måtte leve eller innstille seg på sult og død, hvis Nygaardsvolds regjerings direktiver skulle følges.

Det er folkerettsstridig å dømme befolkningen i et besatt land fordi den har lystret okkupasjonsmaktens bud. Det var nemlig befolkningens plikt å følge disse bud. For å ha regler i et slikt forhold er det at vi har Folkeretten, men disse rettsregler synes det norske rettsvesen idag å stille helt ut av betraktning.

Prof. Skeie har derfor rett i sin påstand om at der ikke har hersket slik rettsløshet i landet som nå. Er en siktet medlem av NS, kommer så å si aldri noen formildende omstendigheter i betraktning, som tilfelle er når man ikke har vært medlem av partiet. Vi har opplevet at en "jøssing" har slått en kvinnelig slektning (NS) så hun falt i gaten og døde. Mannen fikk 6 mdr. betinget dom. En hjemmefrontmann drepte sin medbeiler og skjøt ham ned, og ble frifunnet. En politimann har voldtatt en NS-kvinne i et fengsel og ble frifunnet for denne forbrytelse. En har ikke hørt noe om at der er blitt reist tiltale mot alle de forbrytelser og tyverier der ble begått mot NS-menn og kvinner sommeren 1945, i deres respektive hjem og i fengslene landet rundt.

Det har tatt et år før dagspressen vovet å røre ved de kriminelle forhold der har funnet sted i fengslene. Det skal bli interessant å se hvorledes det vil gå med de torturister der har mishandlet en NS-fange på det mest grusomme i Tromsø.

Hele vårt samfunn har fått et ulivssår som der vil komme til å "renne materie av" i lange tider, fordi det gamle jødiske valg-sprog: "øye for øye og tann for tann" er satt i høysetet, og en har glemt at du skal elske din neste som deg selv.

Bemerkninger til prof. Frede Castbergs folkerettslige utredninger avgitt fra 1940 til 1943 til stortingets presidentskap m.fl. Se hans bok: "Norge under okkupasjonen".

Ved lesningen av de første sider i denne bok får en den oppfatning at det selv blant Europas største folkerettslærde har hersket og framdeles hersker litt forskjellig oppfatning om hva det kreves for opphør av krigstilstanden ("debellatio") ved en okkupasjon.

De minste fordringer setter MEURER og STRUP som lærer:

"at debellatio foreligger allerede så snart det fiendtlige territorium i sin helhet er besatt av motpartens tropper".

Senere har STRUP utvidet fordringene og anfører:

"som en vesentlig betingelse for debellatio er at den fiendtlige statsmakt objektivt sett må kunne betraktes som ikke mere bestående, idet den ikke lenger formår å utøve noe herredømme over folket".

HEYLAND setter som fordring foruten det som er anført av disse, at motpartens stridskrefter skal være nedkjempet, at regjeringen skal være oppløst og kongen død, tatt til fange eller være flyktet.

Castberg skriver så: (9/4-40 til stortingets presidentskap)
"Norge har framdeles en regjering som anerkjennes i de fleste land i verden som Norges legale regjering. Under regjeringens ledelse kjemper framdeles norske stridskrefter med Tyskland, likesom regjeringen og dens organer har herredømme over den største del av den norske handelsflåte. Ja, til og med kan det med full grunn pekes på at Norges statsterritorium ikke i sin helhet er besatt. Svalbard, Jan Mayen (foruten naturligvis Bouvetøya og Peter I.s øy i Antarktis) er framdeles ubesatt. Svalbard og Jan Mayen er deler av riket, Bouvetøya og Peter I.s øy er biland".

Til disse prof. Castbergs anførsler kan bemerkes:

Den norske regjering i London hadde ikke noe herredømme over Svalbard eller Jan Mayen i 1940. Tyskerne besatte riktignok ikke Svalbard og Jan Mayen, men de hadde allikevel fullt herredømme over øyene. Var det blitt nødvendig hadde det sikkert ikke vært vanskelig for dem på dette tidspunkt å få fram militære maktmidler.

Sambandet med og den militære overvåkning over Svalbard lot seg opprettholde med daglige oppklaringsfly fra Tromsø. Det ble hentet kull både i 1940 og 1941 til Tromsø.

Med tillatelse av der Admiral der Polarküste gikk således isbryteren "Isbjørn" sommeren 1941 fra Tromsø til Svalbard (under kapt.

Ingvald Svensen) for å bryte råk for kulltrafikken til Nord-Norge. Isbjørn forsvant noen dager og i den anledning telegraferte sysselmann Marlow til Tromsø politikammer og innberettet dette. Han ba politikammeret underrette "rette vedkommende myndighet". Hadde Svalbard stått under London-regjeringen, kunne sysselmannen selvsagt ikke ha rapportert forholdet tjenstlig til Tromsø.

At Tyskland senere for en tid mistet kontrollen ved at England landsatte noen tropper på Svalbard, utelukker ikke det faktum at øya har vært under tysk herredømme. Engelskmennene og de norske som var med den engelske ekspedisjon, ble som bekjent senere tatt til fange ved en motaksjon fra tysk side, og øya kom igjen for en tid under tysk herredømme.

De få frivillige marinefolk og flygere som flyktet fra Nord-Norge til England med restene av de britiske tropper kan ikke betegnes som "norske stridskrefter som under regjeringens ledelse framdeles kjemper med Tyskland". Tilsammen kunne det være noen få hundrede stridsdyktige, mens hele den norske vernepliktsmasse ved kapitulasjonsavtalen var bunnet til ikke mere å kjempe. "Herredømme over handelsflåten" kan man vel kanskje si at regjeringens organer hadde, men bare så lenge dette herredømme innskrenket seg til å la flåten gjøre det som England krevet.

Selv om en derfor følger de strengeste krav som det etter folkeretten forlanges for "debellatio", opphør av krig ved tvang, - den for-an nevnte HEYLANDS krav - må en kunne fastslå at skal noen gang noe eksempel nevnes i nyere krigshistorie hvor vilkårene for "debellatio" må sies å ligge opp til folkerettens krav, så må det være i dette tilfelle med Norge etter den 10. juni 1940:

- 1) Hele det norske rikes territorium var under tysk herredømme.
- 2) Stridskreftene var tilintetgjort og våpenstilstandsavtale undertegnet hvorved ble fastslått at samtlige norske stridskrefter skulle legge våpnene ned og forplikte seg til ikke mere å kjempe.
- 3) Kongens og regjeringens avreise foregikk på fluktliknende vis og forfulgt av tyske stridskrefter.

Den eneste betingelse man kan si ikke er oppfylt hvis man skal følge den "strengeste" folkerettseksperter, HEYLAND, er at regjeringen ikke formelt er blitt oppløst. Den var som engelskmennene uttrykte det ennå regjering i navnet. Men DEN flyktet sammen med suveren, og det er ikke så svært langt unna HEYLANDS formulering av kravet, og langt mer enn hva andre folkerettseksperter forlanger. HEYLANDS formulering var: "Seine Regierung muss aufgelöst und sein Herscher, falls er einen persönlichen Souveren besass, tot, gefangen oder geflüchtet sein". Dette kan jo også tydes derhen at HEYLAND mener det er tilstrekkelig at regjeringen flykter.

I en utredning av 4/9-40 til stortingets presidentskap uttaler Castberg (side 19):

"Dersom det erkjennes at aksjonen av 9. april skapte krigstilstand, blir konsekvensen at denne krigstilstand framdeles ansees å bestå, tross innstillingen av kampen i Norge.
"Krigstilstanden består normalt til partene har sluttet fred ved inngåelse av en traktat herom".

Dette stemmer dårlig med det som er framholdt foran, og det ligger nær å tro at professoren ville ha kommet til et annet resultat om han hadde hatt full klarhet over de foran nevnte faktiske forhold. Konklusjonen hadde trolig også blitt en annen om det "praktiske og bestemte formål", jfr. professorens eget uttrykk i forordet til boken, hadde vært et annet enn det dengang var.

På annen måte kan man ikke forklare seg de uoverensstemmelser som forekommer mellom Castbergs slutninger i utredningene under krigen, med hva han har hevdet tidligere, eksempelvis i sin bok "Folkere rett" (1937), der han uttaler:

"Krig kan opphøre ved at den ebber ut, idet fiendtlighetene innstilles. At der da ikke blir sluttet en fredstraktat kan ikke medføre at krigstilstanden ansees som å vedvare uansett den faktiske situasjon".

Men det forekommer også andre uttalelser i professor Castbergs utredninger som det kan være av interesse å se litt nærmere på, særlig i betraktning av at det er denne ekspert som myndighetene - såvel rettsmyndighetene som andre - trolig baserer seg på under det pågående "rettsoppgjøret". Vilkåret for at de som nå blir straffet i det hele tatt skal kunne straffes etter norsk lov (bortsett fra kriminelle), er at Norge var i krig med Tyskland etter 9. juni 1940.

I den samme utredning av 4/9-40 til stortingets presidentskap uttaler Castberg:

"Den norske regjering har fra første stund av, siden den tyske aksjon mot Norge den 9. april 1940 ansett Norge for å være i krig med Tyskland, og har i en rekke statshandlinger gitt uttrykk for dette standpunkt.
"Den tyske regjering har på sin side visstnok ikke villet anskue forholdet på den måte. Noe offisielt uttrykk for at der består krigstilstand mellom Norge og det tyske rike, er såvidt vites ikke avgitt av den tyske regjering eller dens organer".

Disse anførsler er heller ikke helt korrekte. Den norske regjering kan ikke fra første stund ha betraktet forholdet mellom Norge og Tyskland som krig. Beskjeden til legasjonen i Berlin 16. april om å bli så lenge som mulig, tyder på noe annet. Regjeringens kunngjøring av 11. april 1940 kan muligens oppfattes som en slags krigserklæring, men tydelig er den ikke. Selv om Norge motsatte seg den tyske aksjon med militære midler, kunne denne motstand godt betraktes som nøytralitetsforsvar, hvilket ikke av de krigførende kan oppfattes som fiendtlig handling. Kampene ved befestningene såvel i Oslofjord med Oscarsborg, Kr. sand S., Bergen og Agdenes tok alle til uten ordre fra regjeringen eller komm. admiral. Motstanden ble alle steder opptatt i henhold til den gjeldende nøytralitetsvarnsinstruks, som påbød at all forsering av krigførende makts krigsskip skulle søkes hindret med alle til rådighet stående midler.

Disse påstander bekreftes ved følgende sitater:

- 1) Prof. Frede Castbergs artikkel i tidsskriftet "Krigen" fra Gylden-
dals forlag høsten 1939 med overskriften "Nøytralitet".
I denne artikkel hevder Castberg at visse militære operasjoner som
finner sted i et land som har erklært seg nøytralt under en krig
ikke med nødvendighet behøver å innebære at krigstilstand i juri-
disk forstand er inntrådt mellom det nøytrale land og en av de
krigførende makter.
Det siktes her til militære operasjoner som kan inntreffe i et
nøytralt land, som følge av at de nøytrale setter seg til motverge
med militære maktmidler, mot en tilsiktet nøytralitetskrenkelse
fra en av de krigførende parters side.
- 2) Det framgår også uttrykkelig av den V. og IX. Haagerkonvensjon,
at militære motvergeaksjoner i et slikt tilfelle ikke kan oppfat-
tes av den nøytralitetskrenkende makt som ensbetydende med at
krigstilstand i juridisk forstand dermed er inntrådt.

Den 17. april 1940 utstedte regjeringen imidlertid en
proklamasjon som av tyskerne ble oppfattet som krigserklæring. Det er
nemlig heller ikke riktig at Tyskland ikke ville anskue forholdet som
krig. Den 19. april avbrøt tyskerne den diplomatiske forbindelse og
en "Führererlass" av 24/4-40 fastslår krigstilstand. Führerverordning
av 24/4-40 publisert i Reichsgesetzblatt 1940, I, side 677 hvor det
heter:

"Die Regierung Nygaardsvold hat durch ihre Proklamation^x) und
"durch ihr Verhalten sowie durch die nach ihrem Willen statt-
"findenden militärischen Kampfhandlungen zwischen Norwegen
"und dem Deutschen Reich den Kriegszustand geschaffen".

Men fra 10/6-40 har Tyskland betraktet krigstilstanden som faktisk opp-
hørt i samsvar med den folkerettslige oppfatning av "debellatio" som er
anført foran. Det faktum at passusen om krigstilstand er sløffet i
Führererlass av 24/4-40 ved dens kunngjøring for det norske folk i
Verordnungsblatt I/1940 etter de militære operasjoners opphør, må opp-
fattes som en offisiell tysk fastslåing av det tyske rike ikke lenger
betrakter seg som værende i krigstilstand med Norge.

Da prof. Castberg skrev sin utredning til stortingets pre-
sidentskap (4/9-40) har han tydelig ikke latt kjennskap til Führererlass
av 24/4-40. I senere utredninger har han benyttet den. Han har også
vært oppmerksom på at passusen om krigstilstanden var sløffet ved offent-
liggjørelsen i Verordnungsblatt I etter kampens opphør, men han har ikke
gjort oppmerksom på betydningen av denne forandring, som må være fore-
tatt etter den tyske rikskanslers ordre eller med hans tillatelse.

I denne forbindelse er også Sveriges holdning karakteris-
tisk: Sverige betraktet forholdet som krig inntil 10/6-40. Etter denne
dato hevdet Sverige at krigstilstanden i Norge faktisk var opphørt og
handlet ut fra det, jfr. den svenske "Hvitbok" side 41:

"En vesentlig förändring hade emellertid inträt i detta av-
"seende. Normannen hadde nedlagt vapnen och kriget i Norge
"hadde dermed i realiteten upphört".

Tyskland må også umiddelbart etter 10/6-40 ha underrettet
Sverige om at krigen i Norge var slutt, og at de internerte norske sold-
ater kunne sendes tilbake til Norge. Krigførende makters soldater in-
ternert i en nøytral stat skal, i henhold til Landkrigsreglementet, sen-

x) Det siktes her til regjeringens kunngjøring av 17. april 1940.

des tilbake til sitt hjemland først når fredstilstand gjen er opprettet.

I den svenske vitbok om "Sveriges förhållande til Danmark og Norge" står det på side 38:

"Sedan det etter fiendtligheternas slut konstaterats att någon invändning deremot icke mötte från de interesserade parternas sida, tillots de internerade att återvända til sina "hemländer".

De fleste, såvel her i Norge som i Sverige og mange andre steder, imøteså som resultat av de forhandlinger som de tyske myndigheter den 13. juni 1940 innbød stortinget til, en formell fastslåing av det nyopprettede fredelige forholdet mellom Tyskland og Norge. At det faktiske grunnlaget for krigsopphør var tilstede slik som redegjort foran, ble gang på gang fastslått under forhandlingene.

At regjeringen Nygaardsvold faktisk ikke var i stand til å utøve sin forfatningsmessige funksjoner i Norge ble uten videre fastslått. Spørsmålet om regjeringens myndighet utenfor Norge var oppe til behandling allerede få dager etter forhandlingenes begynnelse. Den 16. juni 1940, da herr Delbrügge uttrykte ønsket om en stortingsavgjørelse for at en påstått fullmakt til regjeringen skulle erklæres ugyldig, meddelte presidentskapet, at dette ikke ansåes for nødvendig idet fullmakten automatisk var å anse som opphørt i og med stortingets sammenkalling. Dette kunne presidentskapet med så meget større sikkerhet uttale, idet dets medlemmer hadde vært tilstede på stortingsmøtet på Elverum 9. april aften, og altså var klar over at regjeringen ikke hadde noen spesiell fullmakt utover den som Grunnlovens prgr. 17 gir regjeringen til å gi provisoriske anordninger i den tid stortinget ikke er sammenkalt. Presidentskapet uttrykte dog at det ikke var noe i veien for at stortinget kunne gi en slik erklæring hvis Delbrügge absolutt ønsket det.

Presidentskapet meddelte også Reichskommissariat at det ved prøveavstemning i partigruppemøter var konstateret kvalifisert flertall for avsettelse av regjeringen Nygaardsvold. Det er helt klart at det ikke var på dette spørsmål at de tyske og norske forhandlere ikke kom til enighet. Det faktum at forhandlingene ikke førte til enighet mellom partene i alle spørsmål, og at tyskerne derfor valgte å løse problemet på sin måte, opphever ikke automatisk de resultater man var kommet til enighet om. Reichskommissar Terboven ga da også i sin radiotale, av 25. september 1940, samtidig med at han kunngjorde den nye ordning av okkupasjonsstyret, den offisielle tyske fortolkning av det som var skjedd under forhandlingene. I denne fortolkning fastslo han bl.a. at regjeringen formelt ansåes for avsatt.

Alle de krav som etter folkeretten forlanges for krigsopphør ("Debellatio") må derfor på dette tidspunkt sies å ha foreligget. Det kan naturligvis hevdes at Terbovens fortolkning kunne motsies, og at den ikke ble det fordi det på grunn av forholdene ikke var mulig. Men det forhold at høyesterett 2 måneder senere valgte å gå av på et helt annet spørsmål og ikke på dette må, i tilfelle høyesterett anså fortolkningen for uriktig, ansees som en alvorlig unnlåtelse med uoverskuelige konsekvenser for mange mennesker som ikke hadde evnen til å sette de to handlinger i samband med hverandre.

- 36 -

Professor Castberg har imidlertid rett i at tyskerne ikke ville anskue forholdet som krig da de kom til Norge 9. april. Den tyske regjering kunngjorde for den norske regjering den 9. april 1940 hensikten med den tyske aksjon i et memorandum:

"Die deutschen militärischen Operationen verfolgen vielmehr ausschliesslich das Ziel der Sicherung des Nordens gegen die beabsichtigte Besetzung norwegischer Stützpunkte durch englische - französische Streitkräfte".

Den tyske regjering meddelte at den var i besiddelse av ugjendrivelige beviser for at de allierte var i ferd med å angripe Tyskland over Norge, og at dette var grunnen til aksjonen den 9/4-40.

Castberg skriver videre side 18:

"Man kan tenke seg at det offisielle tyske standpunkt nærmest er dette: Det tyske riket har skredet inn ved en vepnet aksjon mot Norge, til forebyggelse av en britisk nøytralitetskrenkelse og en nøytralitetsstridig ettergivelse fra Norges side overfor en slik britisk nøytralitetskrenkelse".

På side 123 skriver Castberg:

0
4
"En stats unnlattelse av å tilbakevise krenkelser av dens nøytralitet fra en krigførendes side kan ganske visst under visse betingelser gi den annen part i krigen rett til mer eller mindre vidtgående motforanstaltninger, som kan innebære tilsidesettelse av de rettigheter til territorial ukrenkelighet som ellers tilkommer den nøytrale stat. Men betingelsen er da nettopp først og fremst at den nøytrale stat har forsømt å håndheve sin nøytralitet".

At Norge hadde vært ettergivende i hevdelsen av sin nøytralitet var erkjent bl.a. i den beryktede episode med "Altmark" m.fl. Men disse unnlattelser av å tilbakevise nøytralitetskrenkelser kunne ikke ha vært grunnlag nok for Tyskland til å besette hele det norske territorium. Tyskerne hevdet da heller ikke bare dette, men at de kom for å forsvare seg mot et angrep på dem over det norske territorium. Tysklands påstand om at motstanderen truet det med angrep over norsk område bekreftes av utallige offentliggjorte dokumenter, jfr. den tyske hvitbok nr. 4, (Stratforceplanen), den tyske hvitbok nr. 6, (de franske generalstabsdokumenter), statsminister Chamberlains tale den 2/5-40 n.m.

I en utredning til krigsskadetrygden av 24/10-42 sier Castberg (side 165):

"Imidlertid er det et annet grunnlag for en krigførendes innskriden mot nøytrale stater, og det er den alminnelige reser-vasjon som må gjelde for alle nøytralitetsrettigheter: Hvis den ene krigførende krenker det nøytrale statsterritorium og den nøytrale stat faktisk ikke makter å tilbakevise nøytralitetskrenkelsen, har motparten rett til å treffe passende motforanstaltninger, om nødvendig på den nøytrale stats territorium".

De fleste nordmenn vil uten videre forstå at Norge med det gjennom 20 år systematisk undergravde forsvar, vanskelig kunne gi de

krigførende den militære trygghet de måtte ha i dette flankeområde.

I den svenske hvitboken (side 8) står nevnt at allerede på et tidlig tidspunkt var det tegn til at såvel tyskerne som briterne betraktet Norges mulighet til å opprettholde sin nøytralitet med "skepsis".

Hermed er det godtgjort at

- 1) Tyskland var truet av et angrep over Norge, og
- 2) at Norge faktisk ikke var istand til å tilbakevise angrepet.

Tyskland hadde derfor etter folkeretten rett til å treffe passende motforanstaltninger på det nøytrale Norges territorium.

Når den norske regjering derfor valgte å motsette seg det som i tyskernes øyne var en fullt lovlig handling, måtte dens handlemåte oppfattes som fiendtlig. Dette må man ha for øyet ved bedømmelsen av tyskernes ordning av okkupasjonsstyret i Norge etter 10. juni 1940, sett i forhold til den tilsvarende ordningen i Danmark.

I en senere uttalelse, av 28/10-40 til universitetets rektor, skriver Castberg (side 62):

"II. I der Führers forordning av 24/4-40 er det intet som tyder på at det tyske rike har hatt til hensikt ved etablering av styret i de besatte områder å handle i strid med Haagerreglementet av 1907.
"Heller ikke behøver man oppfatte Reichskommisars forordning av 28/9-40 om de konstituerte statsråder som annet enn en bestemmelse om organisering av okkupasjonsstyret innen Haagerreglementets ramme".

Regjeringens handlemåte hadde kunnet unnskyldes om den hadde trodd at det var et tysk erobringsforetak den sto overfor. Den tyske aksjon var av militære grunner - hensynet til den overmektige engelske flåte - anlagt og utført som en overraskende operasjon. Men regjeringen har etter det man nå vet, vært tilstrekkelig informert om hvorledes Norges stilling i virkeligheten var. Minst 3 måneder i forvegen var den i note fra England blitt truet med at England ville sette inn militære maktmidler for å hindre den fullt folkerettslig tillatte tyske trafikk i den norske led. Den har også fått andre og like tydelige opplysninger, og utenriksminister Koht's uttalelse da mineleggingen hadde funnet sted den 8. april 1940, om at vestmaktene førte krigen inn på norsk territorium fordi de derved mente å kunne vinne krigen mot Tyskland, visste fullt ut at regjeringen måtte være klar over at det ville følge tyske mottiltak. Det er nå kjent at regjeringen har holdt viktige informasjonen for seg selv, og ikke meddelt disse videre til de militære myndigheter eller stortinget, og hele det norske folk var selvsagt helt uvitende om den faktiske situasjon. Da derfor regjeringen straks tok i bruk betegnelsen "overfall" på den tyske aksjon, ble dette trodd, og er en grunn til at denne betegnelse nå - et år etter krigen - ennå holder seg. Det er et spørsmål om ikke regjeringen ved dette har bidratt til at det er begått folkerettsstridige handlinger. Okkupasjonsmakten har derved etter folkeretten rett til å ta represalier. Om dette sier Castberg i sin bok: "Folkerett" (1937) side 193:

"slike foranstaltninger som under normale forhold er rettsstridige, men som staten anser seg berettiget til å foreta som svar på rettsbrudd fra en annen stats side.
"Betingelsen for at det skal være rettmessig å gå til represalier, er at de foranstaltninger det gjelder, ikke går videre enn påkrevet til å oppnå at den annen part avstår fra sin rettsstridige opptreden eller til oppnåelse av erstatning".

Når en nå trekker fram tyskernes mange aggressive tiltak i landet, må en derfor også bedømme disse under hensyntagen til den stadig økende motstand og sabotasje, der fra visse kretser - stikk i strid med folkerettens bestemmelser for innvånerne i en okkupert stat, og stridende mot våpenstilsstandsavtalen i 1940 - ble utøvet i Norge. Evnenmanglet til her å se årsak og virkning, og dette har naturligvis sin grunn i den nevnte mangel på orientering.

Man kan forstå at Castberg har latt sine utredninger ta sikte på å tjene "bestemte, praktiske formål" overfor okkupasjonsmakten og at derfor disse utredninger nærmest må betegnes som kampskrift i en vanskelig tid da norske interesser lett kunne komme til å lide. Hans arbeide er således meget fortjenestfullt.

Vi har gjennomlevet en tid hvor tvil og følelser har spillet inn på en måte man ikke alltid selv har vært oppmerksom på. At endog Castberg selv en tid må ha vært i tvil om f.eks. det avgjørende spørsmål om krigstilstand, tyder jo hans hjemreise til det besatte Norge i 1940 på (jfr. innledningen).

Men som påpekt foran vil ikke professorens påstander, særlig da hans påstander om krigstilstand kunne påregne å stå for en objektiv vitenskapelig undersøkelse. Det pågående "rettsoppgjøret" er allerede tvilsomt nok ved de mange lovstridige og forfatningsstridige anordninger som anvendes (jfr. prof. Skeie: Landssvik). Men tvilsommere vil det vise seg å bli når propagandahumbugen, skryt og overdrivelser engang avsløres og de faktiske forhold blir dokumentert, og når hensynet til fremmede makter ikke lenger spiller samme rolle som nå.

For professorens eget ettermæles skyld bør han, så snart som opplysninger blir tilgjengelige, revidere sine partiske tolkninger.

De kommende slekter som også oppgjøret går ut over vil sikkert ikke hvile før fullt lys er kastet over disse begivenheter. Og det kan allerede nå sies at den framtidige histories dom kommer til å gå mere ut over "rettssvikerne" enn "landssvikerne".

O s l o den 17. mai 1946.